

85

ERKOCZEG FERENC
EMLÉKTÁR

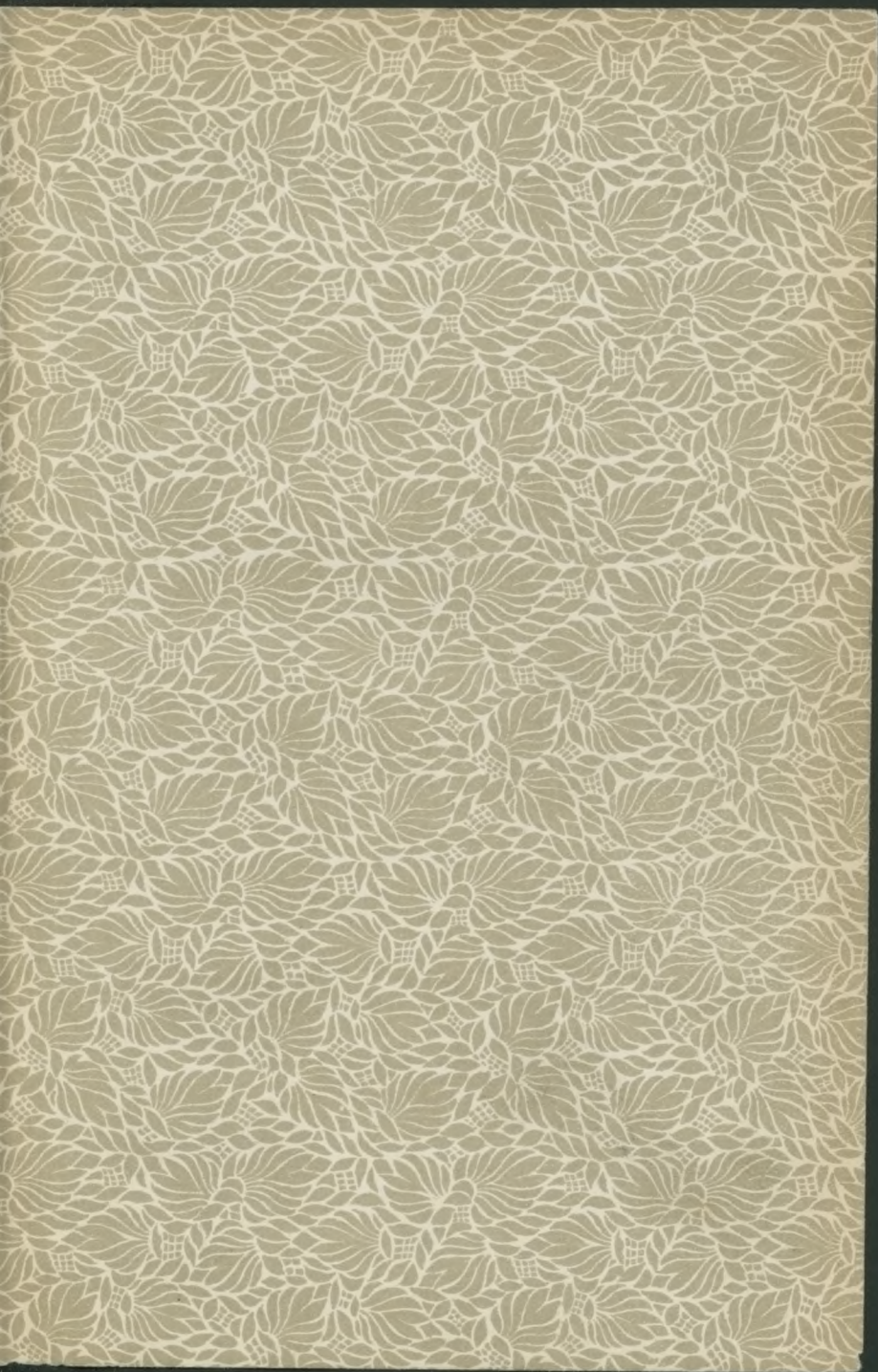
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

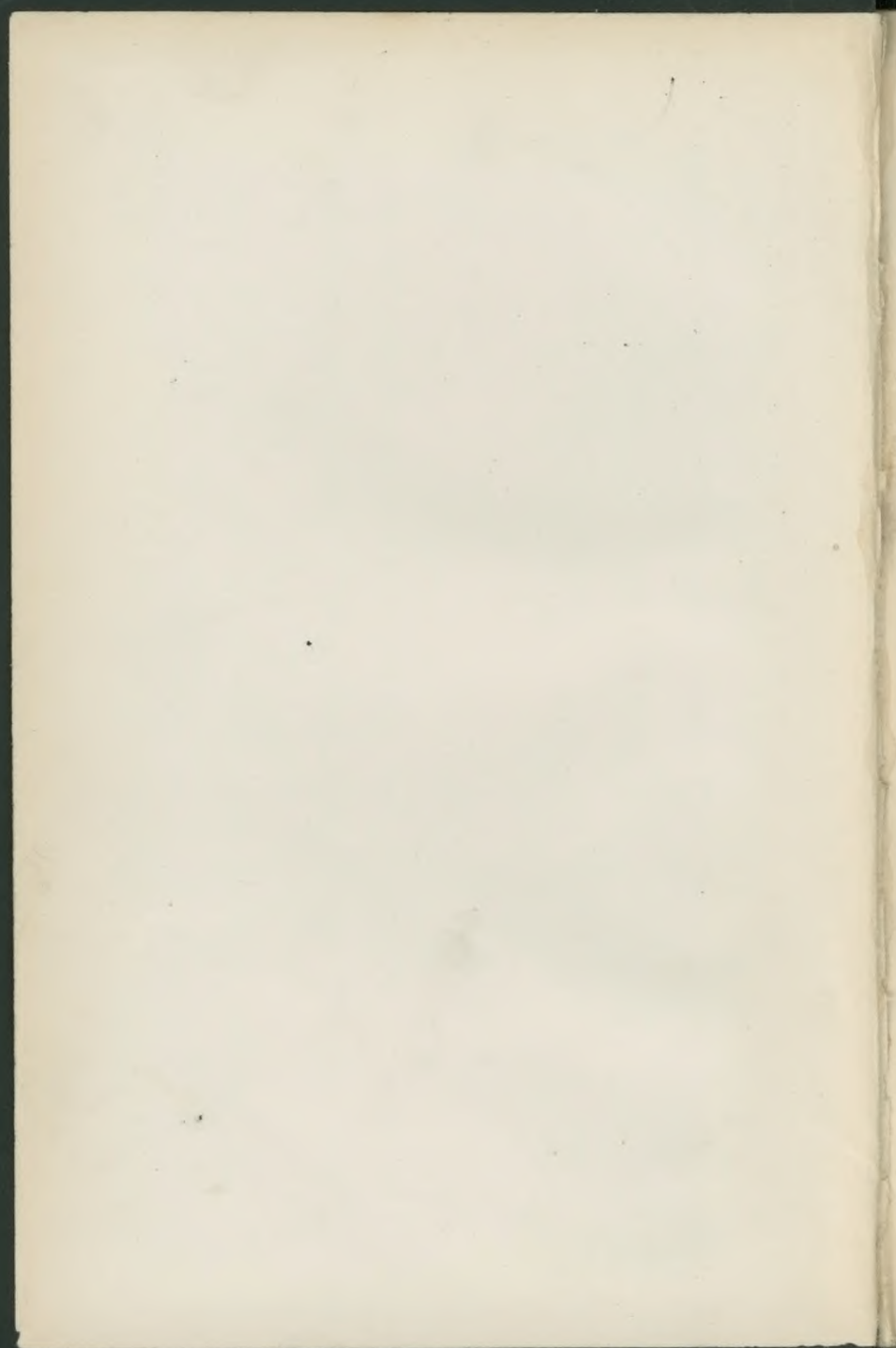

E. R.

3/10/12

HERCZEG FERENC MUNKÁI

BALATONI REGE .

HERCZEG FERENC
MUNKÁI

Balatoni rege

Regényes vígjáték négy felvonásban

BUDAPEST, 1902
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

HERCZEG FERENC

Balatoni rege

Regényes vígjáték négy felvonásban

BUDAPEST, 1902
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

~~P.O. ny. 49/26~~
830

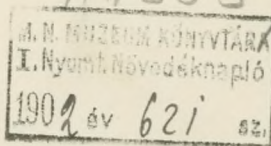
Színpadokkal szemben kézirat.

*

*A könyv megvásárlása senkit sem jogosít föl a darab előadására.
Az előadás joga fölött a szerző rendelkezik.*

*

A bármely nyelvre való fordítás jogát fentartja magának a szerző.

SZEREPLŐK

A király
 Benigna
 Kinizsi Pál
 Palóczi
 Drágfi
 Pipacs, a király jokulátora
 Istók, a király apródja
 Sztropkó várnagy
 Stóziusz mester
 Gunda
 Sió
 Lesencze
 Gyöngyös
 Egy úr
 A falusi bíró
 Egy kisleány

} a Balaton lakói

Zalamegyei urak és asszonyok; királyi vadászok és kürtösök;
 Benigna csatlósai; szüretelő parasztleányok, leányok és gyermekek;
 balatoni sellők és az árnyékjáték szereplői.
 (Történik a Balaton partján; az első felvonás a király vadász-
 táborában, a második és negyedik az ezeréves tölgy alatt, a harmadik
 Benigna várában.)

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

ELSŐ FELVONAS.

(Erdős tisztás a Balaton partján. A háttérben a tó. A háttérben jobbról — egy keskeny öblön túl — alacsony dombon Benigna vára: kisebb fajtájú gót várkastély. A váron túl és balra a nagy Balaton. A tó és az előtér között fehértörzsű, fiatal nyírfák mintegy rostélyt alkotnak. A fák között út vezet a vízhez. Balra elől Mátyás sátra, mögötte egyszerűbb sátor a kíséret számára. Jobbra elől ősrégi nagy kőpad, mohos, repedező sziklából összeróva. A padnak — melyhez egy-két lépcsőfok vezet fel — trónusszerű főhelye van. A pad őskori maradék és valaha pogány papok gyülekező helye volt.)

(Mikor a függöny felgördül, éjjel van, a hold világít, de a Balaton háborog és szél süvölt. Az égen gyorsan szálló fellegek.)

ELSŐ JELENET.

LESENCZE, GYÖNGYÖS.

LESENCZE

(Kimászik Gyöngyössel a vízből; kézen fogva előre szaladnak, ijedten szepegeve.) Fussunk, hurocskám!

GYÖNGYÖS

Jaj de félek, kis néném! Rég nem háborgott így a Balaton-király!

LESENCZE

Sió úrfira haragszik. Az arcátlan szellem, ki vidra képében szokta riogatni a fürdő lányokat és holdvilágnál összebogozza a halászok hálóját, ma arra vetemedett, hogy fűrészkagylóval elvágja a királyi trónus lábát . . . Midőn ráült a hatalmas király, fölbillent a szék és ő felsége hanyatt esett.

GYÖNGYÖS

Aj jaj!

LESENCZE

Oly rémesen kalimpált a lába, mint a teknős békáé, mikor hátára fordítják vásott manók. A sellők s zöldszakállu vízi emberek szörnyen megijedtek, de aztán vihogni kezdtek, kacagtak, míg pukkadozva ott hempergett az egész udvar az arany fővényen.

GYÖNGYÖS

Óh, óh!

LESENCZE

A haragos király ekkor fölkapott egy harcsa hátára és kergetőbe vette a felségsértő Siót, hogy megtépázza fűrtös üstökét.

GYÖNGYÖS

Elfogta? El?

LESENCZE

Keszthelytől Keneséig úzte, Tihanytól Boglárig kergette. A sellők, kik valamennyien szívükbe zárták a kis gonosztévőt, védő hullámfalat görgettek a király elé, de a bőszen öreg végigsuhintott rajtuk

viharostorával és most jajongó csapatokban futnak a somogyi partnak.

GYÖNGYÖS

(*Búsan.*) Ah, ma se táncolunk a holdvilágban!

LESENCZE

Nem bizony! Az ijedt vízi manók ráklyukakba bújtak, a sellők csigákba lapultak s az éji asszonyok sikongva szállanak a felhőkkel (*az égre mutat*) — látod? — mint viharúzta vadludak.

GYÖNGYÖS

(*A Balatonra mutat.*) Nézd, nézd! Ott vágat harcsaháton a zord király!

LESENCZE

Szörnyű vadászat! Jaj a fülednek, Sió, ha nem vagy elég gyors!

GYÖNGYÖS

Ott fut Sió, sebes szökésekben, oldalvást cikázva, mint a holdfényben játszó fogas . . . Olykor furfangosan meglapul a király lába előtt s a haragjában vak öreg áthengeredik rajta, dühös tajtékot vetve . . .

LESENCZE

A Hold asszonya is a kis gonoszt segíti. Fénysávokat bocsát a királyra és barna homályba rejti Siót.

GYÖNGYÖS

(*Ijedten.*) Most erre jönnek! Óh!

LESENCZE

Száz esztendeje se látott ilyen botrányt a Balaton!

MÁSODIK JELENET.

ELŐBBIEK, SIÓ.

SIÓ

(*A vízben.*) Nem én voltam! Nem én tettem!
(*Partra ugrik.*) Huj, — itt vagyok! (*Előre szalad.*)
Majd hogy el nem csípett!

(*Nagy hullám csapódik a partnak. Zúgás.*)

Moroghatsz már, itt nincs rajtam hatalmad!
(*Összefont karokkal kihívóan nézi a Balatont.*)

(*Balaton-király hangja: „Sió, Sió, te arcátlan felségsértő!”*)

SIÓ

Parancsol, Felséged?

(*Balaton-király hangja: „Tüstént gyere vissza!”*)

SIÓ

Majd ha fagy!

(*Balaton-király hangja: „Te lázadó jobbágy, királyi hatalmamnál fogva parancsolom: tüstént gyere haza!”*)

SIÓ

(*Szamárfület mutat.*) Ezt ni! Nem megyek, mert nincs igazság a Balatonban! Akármi skandalum

esik a tóban, mindig az én fülem bánja. Rév-fülöpön felborul a komp — nosza, üstökön kell fogni Siót! Valahol elszabadul egy bitang szél és felüvölti déli álmából a királyt — usgye, pofon ütik Siót! A kincstárban lába kél egypár rongyos gyöngyszemnek — persze, elnáspágolják Siót! Oly ártatlan vagyok, mint a ma született pióca, — de úgylátom, sok intrikus lakik a tóban, ki ellenein bőszi a királyt. Igazán gyalázat! *(Előrejön, megpillantja a két sellőt.)* Hahó! Pelyhes vadlibák a hajnali fényben? Fogadok, róka lappang a harmatos bokorban. Fuss, róka, fuss, megcsípnek a piros csőrükkel!

LESENCZE

Látott a világ már ilyen neveletlen szellemet?

GYÖNGYÖS

Mi lesz most már veled, kis gézengúz?

LESENCZE

Óh Sió, ha szeretsz, kérleld meg a bős királyt.

GYÖNGYÖS

Hisz ismered: tajtékos a haragja, de gyorsan megenyhül.

SIÓ

Uri szellem sohasem kér bocsánatot. Mit nekem a király? Meguntam már a hinárszagu pocsolyáját!

(Hullámozás, haragos zúgás a tóban.)

Bömbölhetsz, koronás bivaly: nem szeppen meg Sió! Igenis, pocsolya! Holmi széllal béelt versfargók tengernek neveznek, de azért pocsolya vagy.

Morgan

Görgeted a habjaidat, reggeltől estig, és a habjaid mindig egyformán unalmasak. Csillogtatod a színeidet, mint páva a farkát és a csillogásod ásitásra kész! S miféle társaság lakik a tóban? Izléstelen halcsudák, nagyképű vízi emberek és banális sellők — *(a két sellőhöz)* a jelenlévők mindig kivételek . . . Eh, nem állom tovább! Nyakamba veszem a világot és emberek közé megyek.

LESENCZE

(Ijedten.) Emberek közé?

GYÖNGYÖS

(Ijedten.) Óh Sió, mit beszélsz? Emberek közé?

SIÓ

Ti békavérűek nem tudjátok, hogy forró embervér buzog az én szívemben is. Mondják, a csacska Nádszál-kisasszonyok mondják, hogy Magyar Omodé, a daliás lantverő, egyszer elszenderedett a somogyi berekben. S a holdfényben bájos csuda mászott ki a Balatonból: Tomajka volt, a legszebb sellő, az én kis anyám. Mondják, hogy Omodé úrnak füledt álma lőn: egy édes ajkpár tapadt a szájára, keblén egy hideg sellőszív tüzelni s kalapálni kezdett . . . A lantverő álmának maradandó becsü emléke lett: az emlék én volnék, alázatos szolgátok! *(Menni akar.)*

LESENCZE

Hová sietsz, szeszélyes szellem?

SIÓ

A szerencsém után! Ott fenn a szellős várban lakik szép Benigna, Magyar Omodé unokája, nekem

a lantverő álma révén hugoskám . . . Itt az erdőben sátorozik Hollós Mátyás, a vitézek és költők királya . . . A tüzes úr Benigna erényének jégvárát vívja. Virágbokrétákkal ágyúzza e vár falát, versek, sóhajok és tüzes kacsintások a gyújtó nyílai. Peng a lant, habzik a bor, a berekben kapatos legény űzi a paraszt-nimfát, — hajhó! ez aztán a szüreti tor! E vidám háborúban apród leszek, Mátyás vagy Benigna oldalán, miként a véletlen s szeszélyem akarja. Lesz ami lesz, multság lesz!

LESENCZE

Sió — mire vállalkozol? Hisz neked nincs varázshatalmad?

SIÓ

De van sok hatalmas barátom vízen és szárazon.

LESENCZE

Hallgass reánk, Sió, gyere velünk!

SIÓ

Hallgassatok reám és gyertek velem!

GYÖNGYÖS

Hová?

SIÓ

Az erdőben, a bodzafabokorban van egy cinegefészek, az melegen ki van párnázva selyempihékekkel, ott összebujtok s átaludjátok a napot.

GYÖNGYÖS

És te?

SIÓ

Furulyát vágok nádszálból s játszom nektek.
Tudok egy búcsúzó nótát, ha meghallja az özvegy
csalogány, meghasad tőle a szíve.

GYÖNGYÖS

És illedelmes léssz?

SIÓ

Mint mindig.

LESENCZE

Ne hallgass rá, hugocskám; ha vele mennénk,
holnap már a tihanyi visszhang is huhogná a hírünk.

SIÓ

Akkor megyek magam.

(Távoli kakasszó.)

A molnárné kakasa szólít csatára. Sokszor
harcoltam már vele, ha tojást szedtem. Megyek,
döntő tusát vívok vele s győzelmi jelként süve-
gemhez tűzöm hetyke farktollát. Mert van ám
süvegem és gavalléros ruhám egy odvas fában!
Ég veled, Balaton! Elcsaplak magamtól, világgá
bujdosom és polgári foglalkozás után nézek. Lehe-
tek Veszprémben püspök vagy Somogyban főispán.

LESENCZE

Hess, csúnya szellem!

GYÖNGYÖS

Hess, hálóbogozó!

LESENCZE

Leányokat ijesztgető!

GYÖNGYÖS

Hullámkavaró!

SIÓ

Ég veletek és a gyöngyharmat, ti erénydús
pontyok! (*Balra el.*)

HARMADIK JELENET.

LESENCZE, GYÖNGYÖS.

LESENCZE

Kár az édesszáju gazfickóért. Én nagyon szí-
velem.

GYÖNGYÖS

E tolvajjal kivész a báj a Balatonból.

(*Kakaskukorékolás.*)

LESENCZE

Másodszor szól a molnárné kakasa!

GYÖNGYÖS

Didergek, kis néném. Halandók járnak a ligetben.

LESENCZE

Hess, tova!

GYÖNGYÖS

Hova?

LESENCZE

Átusunk Somogyba, a nagyberekbe, a vízi liliomokhoz . . .

GYÖNGYÖS

Vaj' kinyíltak-e már a tegnapi bimbók? *(Lesenczével a tóba el.)*

(Vörös hajnali fény.)

valószínű

NEGYPEDIK JELENET.

PIPACS, PARASZTLEGÉNYEK ÉS LEÁNYOK.

(Pipacs az udvari bolondok jelmezében, jobbról bevezeti a parasztokat. A legények közül többen putontyt visznek a hátukon, a leányok kosarat a karjukon. Néhányan virágfüzérek hoznak, amelyekkel később fölékesítik a királyi sátrat. Mások a sátor elé hintenek virágot.)

PIPACS

Egy, kettő! Egy, kettő! Halkan lépdeljetelek, ti bivalyborjúk, — lebegjetelek, osonjatok! Képzeljétek, hogy malacot megyünk lopni az espereshez. Állj! Itt a király sátra. Előre, patkós nimfák — aggassátok fel a virág-hurkákat... *(A többieket rendbe taszigálja.)* Sorakozz! Mit akarsz itt a szoknyák közt, te bölömbika? Takarodj a felekezetedhez! *(Egy leányhoz.)* Te meg gyere előbbre, löllel istennő. Vakok közt félszemű a király, rücskösök közt pösze a Vénusz... Érzéssel énekeljetelek és taktust tartsatok! Mintha a komp lapátját húznátok — egy, kettő! Megadom a hangot! *(Énekel.)* Solmi-re-dó!... *(Szól.)* Ez az! *(Énekel.)* Dó!

(Karének.)

Benigna, édes Benigna
 Jer a patakhoz velünk,
 Nyár van és a pataknál
 Száz violát szedünk.

Benigna, édes Benigna
 Jer a ligetbe velem,
 Ott holdvilágos éjjel
 Száz édes csók terem.

Benigna, édes Benigna
 Mért voltál oly kevély?
 Zengő daru-fogatján
 A nyár, im, útra kél.

Köd ül a patak partján,
 Az erdőn szél füttyöl,
 Benigna, édes Benigna,
 Most sirhatsz egyedül!

ÖTÖDIK JELENET.

ELŐBBIEK, MÁTYÁS, ISTÓK.

MÁTYÁS

(Vadászruhában, Istókkal kilép a sátorból.)
 Ezüstös éjjel Benigna nevével aludtunk el; illő,
 hogy arany hajnalon is vele ébredjünk.

PIPACS

(Magában.) Sovány hálótárs!

MIND

Éljen a király!

MÁTYÁS

tömeg

A nótát köszönöm, de aki királynak szólítja Mátyás diákokat, azt diszgráciával sújtom. Tudós Pipacs, magyarázd meg e jámbor népnek, hogy mi a diszgrácia.

PIPACS

Diszgrácia latin szó és magyarul huszonöt botot jelent. Azt hiszitek, ha most királynak érezné magát Mátyás, akkor ilyen rongyon szedett néppel társalogna, mint mi vagyunk?

MÁTYÁS

Ha elvégezték a munkájukat, süttess nekik ökröt az erdő szélén — s az ökör legyen hálás szívem tolmácsolója.

PIPACS

Induljatok a szőlőbe! Egy, kettő! Este udvari bált rendezünk a pagonyban s aki az olasz udvari ettiket szerint tud kurjantani, az kap egy dézsa bort.

(Parasztok, az előbbi nótát énekelve, jobbra el.)

MÁTYÁS

Fölkeltek már az urak?

PIPACS

A sátrukban alusznak a tegnapi ivás után és a sátorponyva dagad s apad a horkolásuktól.

MÁTYÁS

Állítsd őket talpra!

PIPACS

Majd oldalba bököm őket az apostoli király
nevében. (*A hátsó sátorba el.*)

MÁTYÁS

Istók, egy korty forrásvízre szomjazom!

ISTÓK

Hozom, felséges uram! (*Jobbra elszalad.*)

MÁTYÁS

A nagy Pánra mondom: oly jól érzem magam,
mint egy görög isten, ki Árkádiában csavarog és
élvezi a naplopás költészetét. Újból megszerettem
itt az életet s az embereket.

HATODIK JELENET.

MÁTYÁS, KINIZSI.

KINIZSI

(*Levéllal kezében jobbról jön.*) Jó reggelt, szép
uram! Megmondhatnád nekem, fölkelt-e már
Mátyás király?

MÁTYÁS

Disztingváljunk, barátom. A király mélyen
alszik, de Mátyás talpon van.

KINIZSI

(*Magában.*) No nézd a kákabélút! (*Fenn.*)
E szerint a király elcsapta Mátyást?

MÁTYÁS

Fordítva történt: Mátyás csapta el a királyt!

KINIZSI

S mit vétett a néhai király Mátyás úrnak?

MÁTYÁS

Magunk közt maradjon a szó: régóta visszavonás volt már közöttük és világos volt, hogy sokáig nem férhetnek meg egy üstök alatt. A király nagyképű volt, szörszálhasogató, mélabús és kissé nagyzó.

KINIZSI

(*Magában.*) Oly hangon beszél, mintha ő ültette volna az égi fiastyúkot!

MÁTYÁS

Ha valahol egy talyiga nyikorgott az országban, a király Mátyás eszét használta kocsikenőcsnek. S mikor végül azt követelte Mátyástól, hogy borotválkozás közben is ünnepélyes arcot vágjon: ezzel kitörte az igaszeget.

KINIZSI

Valóban mélyen alhatik az én királyom, ha szunyogvitézei ily arcátlanul zümmöghetnek az orra körül.

MÁTYÁS

Bosszant a szunyog, jó kuvasz? Kapd be!

KINIZSI

(*Kezet emel rá.*) Inkább összelapítom!

MÁTYÁS

Vigyázz! Üvegből való a kezed. Ha megütöd Mátyást: eltörik!

KINIZSI

Uram — ? Királyom — ? Engedj meg hitvány szolgáltnak: most látlak első ízben!

MÁTYÁS

Elég a tréfából! Mi jót hoztál?

KINIZSI

(*Átadja a levelet.*) A hadnagyoktól fontos híradást.

MÁTYÁS

(*Felbontva a levelet.*) Ismerem a hadnagyaim fontos híradását: a végvárok dűledeznek, új ágyúk kellenek s a fekete sereg a zsoldját várja . . . Boldog árkádiai Istenek, — nektek nem voltak hitelezőitek! (*A levélbe pillant, örömmel.*) Lám, — dicső ujság! Viktória istenasszony az ágyamhoz lopódzott és megcsókolt álmomban.

KINIZSI

Csókja ragyog a homlokodon, győzelmes királyom: hét várat nyertél a pogányon.

MÁTYÁS

S még dicsőbb legendát is jelent az ősz vezér, minőt az argonauták óta nem hallott a világ. Az írődeák tolla panegirikust zeng egy heroikus parasztról, valami Kinizsi nevű molnárlegényről, ki Her-

kulesként egész hadseregeket tipor el . . . (*Olvás.*) „A táborban csak közvitéz, de ha szól a harci kürt, vezérre lesz a paraszt s ujjongva követik a címerpajzsos főurak. Erős a molnár mint a bölény és bátor mint a vadkan. Nevetve megy a harcba, vaskos tréfákkal letépi a halál arcáról a szörnyű méltóság álarcát s hol ő vezet, ott az öldöklés a legénységnek duhaj mulatság. És kacagó rohama elől üvöltve fut a pogány . . .” (*Szól.*) Ember ez a paraszt?

KINIZSI

Ember, hogy zokon ne essék a szavam. Olyan ember, uram, aki sokat verekedett a zalai korcsmákban s akinek ezért sok baja volt a törvénytörzőkkel. Most megtalálta végre a maga korcsmáját, ahol nem kérnek tőle számon minden betört koponyát.

MÁTYÁS

(*Bosszúsan.*) Ej, mért is hoztad nekem ezt az irkafirkát! Nem lesz most nyugtom, míg meg nem látom a király molnárát, ki lisztet őröl a török császár csontjából.

KINIZSI

(*Letérdepel.*) Ha csak ennyiben van: nyugodj meg, uram, a molnár előtted térdepel.

MÁTYÁS

Te vagy —? Kinizsi — te? Az én vadkanom? Köszöntelek molnár, a világtörténelem aranykapujában! (*Kezet nyújt neki.*) Im, Mátyás diák királyltyá lesz, hogy kezet foghasson a parasztjával.

KINIZSI

(*Kezet csókol Mátyásnak.*)

MÁTYÁS

Te légy a kerges tölgy, amelynek árnyékában megpihen a király. Köszönöm neked ez ajándékot, Magyarország áldott talaja! Kelj fel, molnár! Úgy sejtem, hogy előbb utóbb címet, láncot s talán nagyobb terhet is kell a nyakadba akasztanom, — de míg én Mátyás diák vagyok, addig maradj meg molnárnak. A ruha teszi az embert s mielőtt úrrá tesz a bársonyköntös, hadd ismerem meg bőrzekéd alatt a molnár-lelkedet.

HETEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, ISTÓK, STÓZIUSZ.

ISTÓK

(Egy vizes kulacssal jobbról jön. Mögötte Stóziusz, ki a háttérben marad.) Ihol a víz, fel-séges uram. És megint itt a mester.

MÁTYÁS

Miféle mester? *(Iszik.)*

ISTÓK

Stóziusz magiszter, a vándor bölcs, ki magát Pannóniai Kátónak nevezi.

MÁTYÁS

Emlékszem rá! Egy pedáns kémény, mely magába aggatta és megaszalta a görög remekírókat. Egy tudákos kukac, mely bevette magát a latin klasszikusok rózsafájába s most azt hiszi, hogy a rózsa bája és illata övé.

ISTÓK

Kátótól eltanulta a gorombaságot, felség. Hogy elállottam útját, fülön akart fogni.

MÁTYÁS

Pedig te nemes ember vagy, Istók?

ISTÓK

Neked, uram, alázatos jobbagyod, de neki Szapolyai úrfi vagyok!

MÁTYÁS

Miféle fenevad van a címeredben?

ISTÓK

Egyszarvu, királyom.

MÁTYÁS

Mért nem döfted meg hátulról a magyar Kátót?

ISTÓK

Ha megdöfném, csak elülről döfném, felség.

MÁTYÁS

E mondásodért húsz esztendő mulva lovaggá foglak ütni, Istók. Mondd a magiszternek: ha ajándékba hozná nékem Bécs városát, ily édes hajnalon akkor se állnék szóba a fanyar ábrázatával. Azaz megállj! Mondd neki, hogy meghallgatom, ha megfizet egy rímmel a Benigna névre.

ISTÓK

(*Stóziuszhoz.*) Nos? Hic Rhodus, hic salta!

STÓZIUSZ

(*Elmélkedve.*) Benigna —? Benigna —? Megvan! Csiga!

ISTÓK

Csiga? Szégyeld magad!

MÁTYÁS

Egy fagyottszárnyu tűzok, mely életuntan baktat szürke homokpusztán, rimelhet így!

NYOLCADIK JELENET.

ELŐBBIEK, PIPACS.

PIPACS

(*A sátorból kilépve.*) Benigna — Csiga?! A csigát föl kell négyeini és kitűzni az ország négy fővárosának kapujára, elrettentő példájára minden versfaragónak.

MÁTYÁS

Lefegyvereztél az izetlenségeddel, magiszter — beszélj!

STÓZIUSZ

(*Sóhajtvá nézi Mátyást.*)

PIPACS

Mi bajod? Rossz bor termett Dörgicsén?

MÁTYÁS

Nos? Pénzt ne kérj tőlünk, de ha jó tanács-
csal segíthetünk rajtad, számíthatsz bőkezűsé-
günkre.

PIPACS

Eleget itattad velünk már bölcseséged tejét,
most hadd szoptassa meg tehenét a hálás borju.

MÁTYÁS

És hadd patkolja meg kovácsát a hálás paripa.

STÓZIUSZ

Si licet magamat így explikálom: malomkönyi
teher nyomja a szívemet, recte a lelkemet. Vedd
elő, uram, lucidus bölcseséged emelő rúdját és
hengerítsd le rólam ezt a terhet!

MÁTYÁS

Probatum est! Ha magam nem győzném, segít
a molnár.

KINIZSI

Zokon ne essék a szavam: az én bölcsesé-
gem már köpi a markát.

PIPACS

Megszöktetted a monostorból egy kackiás
apácát? Vagy görögöt méltóztattál ölni?

STÓZIUSZ

Tropice beszélve: nagyobb bűnnel viselős a
lelkem. Nemrégiben még tetemes tisztelettel csüng-
tem volt Mátyáson, az illustris királyon.

PIPACS

Csüngtél volt —? A plusquamperfectumnak felségsértő büne van!

STÓZIUSZ

Denique, ma már tetemesen megfogyott vagy helyesebben szólva: megcsappant lelkem zacskójában a tisztelet aranypénze s nem fizethetek adót a nagy Hunyadi fiának. Így mondhatná az isteni Cicero. Ez pórias magyar nyelven azt jelenti: nem becsülöm már a királyt.

MÁTYÁS

Úgy? Mit szólsz hozzá, bolond?

PIPACS

Ravasz hizelgő a magiszter. Amióta rád fogták, uram, hogy te vagy Mátyás az igazságos, azóta sok furfangos ember, ki kegyedet hajhássza, gorombáskodik veled, hogy hizelgőnek ne lássék.

STÓZIUSZ

Hogyan tiszteljem a regenst, ki úgyszólván lábbal tapodja en-méltóságát? Mert megesett egy végzetes napon — a nyelv pirul, hogy ki kell ezt mondania — megesett, hogy Mátyás otthagyván királyi trónusát, quasi garabonciás diákként szüreti vándorútra kelt. Mint szégyenletes tavaszi forgószelek jöttek a Balaton partjára s itt ledér táborot vertek Benigna özvegyasszony jámbor vára alatt. Azóta borszagu az őszi levegő és pecsenyeszag terjeng a Balaton fölött, minden keresztény ember őszinte bánatára. A jobbágy dalolva dülöng a szőlőhegyen s a leánycsapat a berkekben vihog és bomlik.

PIPACS

(Komolyan.) Ez szórul-szóra így van!

STÓZIUSZ

S miféle kísérettel jár a nagy király? Igricek, széllel bélelt versfaragók, jokulátorok, kombibátorok, borvirágos orru korhelyek és enyves kezű bolondok.

PIPACS

Ohó! Enyves kezű bolondok? Mire való a lófarka, ha nem kötik hozzá ezt a felségsértőt?

STÓZIUSZ

Méltó utcumque e társaság a nagy Gubernátor fiához? János úr várakat tört, nem asszony szíveket.

MÁTYÁS

Mit tudsz te, gyalog-ember, az én világomról? A vágyakról, mik égbe nyúló pálmaként nőnek a szívemből, — az álmokról, mik szívárványos felhő-légióként vitorláznak lelkem egén? Mit tudod te, hogy e játszó verőfény miféle vetést érlel a lelkemben? Hány rőfös az eszed, hogy meg akarod mérni Mátyást?

STÓZIUSZ

A ledér pogány költők beszéltek így, kiknek könyveit oly szívesen forgatod.

MÁTYÁS

Költő vagyok magam is, de költeményim többek a szavaknál, mert tettek. Egy megvett város: hősi költemény — egy meghódított asszony-szív

elégia. És most, miközben tétlenül bolyongok e partokon, talán oly éposz bontakozik ki a lelkemből, amelyről ezer év múlva is beszél majd a világ.

STÓZIUSZ

Én csak azt mondom, uram —

MÁTYÁS

Elég volt. Bosszantasz, nem azzal, hogy beszélsz, hanem azzal, hogy beszéltetsz engem. Hanem maradj a táboromban. Magában ízetlen a koldus józanságod, de bölcsen keverve a mi mámorunkkal, fűszerré lehet. Lakomáinkon, hol olykor émelyít a sok édesség, te légy kovász.

PIPACS

Só, paprika, bors, mustár.

KINIZSI

És ecetes ugorka.

KILENCEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, PALÓCZI, DRÁGFÍ.

PALÓCZI

(*Drágfival a sátorból jön.*) Bocsáss meg, fel-séges uram a késésért, de sokat méltóztattál velünk itatni az éjjel.

MÁTYÁS

Ha megtisztult már a koponyád a borgőztől, akkor figyelj rám! (*Magához inti; halkabban.*) A

budai kancellária ráírt a zalai főispánra, szállja meg vármegyei huszáraival Benigna asszony várát. A vár valaha királyi birtok volt s mivel a király joga szent és örökéletű, miként a nemzet, — ma is királyi vár. Ám a bitorlók unokája, Benigna vitéz apja, több várat nyert nekem a pogánytól, mint ahány ablaka van az ő várának. Meghagyom tehát leányának az ócska körakást.

PALÓCZI

Értem, felséges uram. Futárt küldök a zalai főispánhoz, hogy ne zaklassa a szép özvegy-asszonyt és iratok a kancelláriának is.

MÁTYÁS

Erről senkinek se szólsz, Benignának legkevésebbé. Hadd higgye, hogy veszendőben a birtoka. Mulattat a tűzről pattant menyecske furfangja, amelylyel túl akar járni Mátyás eszén.

PALÓCZI

Hallgatni fogok, felséges uram!

MÁTYÁS

(*Palóczi- és Drágfihoz.*) Ihol, urak, a híres Kinizsi.

DRÁGFI

Miről híres Kinizsi, felséges uram?

MÁTYÁS

Jó golyóvető, kilenc bábot leüt egy dobásra. A többit majd olvasd el a jövő század krónikájá-

ban. Szeretnék ma valami nagy bolondot tenni, akkorát, hogy ötszáz esztendő multán is megbotránkozzanak rajta a tudós magiszterek. Mit szólnál hozzá, molnár, ha Szent Mihály éjjelén százezer tarka lámpással kiraknók Benigna nevét a Badacsony lejtőjén, hogy három vármegye csudálja? *(Kinizsi vállára teszi kezét.)*

KINIZSI

Pompás ötlet, felséges uram. Ha úgy kívánod, lámpát gyujtok, ha úgy kívánod iszom, táncolok s ha úgy kívánod meghalok. — És mindezt jószívvel teszem, uram. *(Mátyással jobbra el.)*

PALÓCZI

Új csillag tűnt fel a királyság egén. Üstökös, vagy álló csillag?

DRÁGFI

Furfangos embernek látszik, már is jól beszél a király nyelvén. *(Palóczival jobbra el.)*

TIZEDIK JELENET.

PIPACS, STÓZIUSZ, ISTÓK.

ISTÓK

Hogy vagy, tiszteletreméltó ecetes ugorka?

PIPACS

Kérlek, mit jelent a könyv a vándor tudós kezében? Ugy-e, ez olyan, mint a lacikonyha cégére: itt füstölt Szokrateszt és besózott Cicerót mérnek?

STÓZIUSZ

A tihanyi monostor leveles házában találtam e könyvet, hol elfeledve kallódott, — e könyv fölér egy királysággal. Jácint apának, a fehér mágusnak könyve, mely hatalmat ad nekem a balatoni sellők fölött. Most itt hagyom a ledértábor s visszamegyek a vendégszerető Benigna asszonyhoz.

ISTÓK

A felség azt parancsolta, hogy maradj itt.

PIPACS

Mátyás csak addig érti a tréfát, míg szóbeszéd. Mondhatsz neki akkora gorombaságot, mint a Balaton vize s ő nevetni fog. De egy kanálnyi engedetlenségért pozdorjává tör. Nincs király, akivel annyit vitatkoznának, mint vele s nincs király, akinek úgy engedelmeskednének, mint neki. Ezt vedd az eszed bunkójára.

STÓZIUSZ

Figyelj ide! Hét kardinális pontban kifejtendem neked, hogy miben vét a király bölcsesége a ciceroi logika örökbecsü törvényei ellen. Pro primo —

(Karének a szín mögött:)

«Benigna, édes Benigna stb.»

PIPACS

Csak folytasd uram s ha elvégezted, jer utánam . . . *(E nekelve, jobbra el.)*

TIZENEGYEDIK JELENET.

STÓZIUSZ, ISTÓK, majd BENIGNA, VÁRNAGY és GUNDA.

(Benigna kíséretével dereglyén jön, mely jobb felől érkezik. A dereglyét két legény hajtja.)

BENIGNA

(A várnagy kezére támaszkodva kiszáll a dereglyéből.) Megint e silány dal! Úgy üldöz, mint szünyog a réten járó embert. Bosszant, csiklandoz, émelyít, szívja a véretem. Százszor elhessegetem és újra az orromra száll . . . Várnagy!

VÁRNAGY

Parancsolsz, kegyelmes asszonyom?

BENIGNA

Kutasd ki e hitvány dal szerzőjét. Hirdesd ki a falvaimban, hogy Benigna meg akarja koszorúzni a nagy költőt. Ha jelentkezik a hiú fajankó, köttesd pellengérhez és tégy hagymakoszorut a fejére. Így járjon minden rossz lantpengető!

VÁRNAGY

Jó engedelmeddel legyen mondva, nagyasszonyom, nem rossz kis nóta ez!

BENIGNA

Neked inyedre való? *(Istókhöz.)* Kis ember jelents be ő felségének!

ISTÓK

Szaladok Benigna, édes Benigna! (*Jobbra el.*)

BENIGNA

No lám, a kis darázs is döngi már: édes Benigna!

VÁRNAGY

Ha bajszos férfi volna e kis pimasz, bizony megcsapolnám bizsergő vérét!

BENIGNA

Én vagyok a kaptár előtt felejtett lépes méz, melyet minden kölyök-bogár megdönghet. Tehát neked tetszik a nóta? Mit gondolsz, Gunda, miből készült a vitéz Sztropkó füledobja?

GUNDA

Tölgyfadongából, vagy cserzett birkabőről, nagyasszonyom.

VÁRNAGY

Jó engedelmeddel legyen mondva, kegyelmes asszonyom, nem rossz az én hallásom. Husvétkor magad is megdicsérted énekemet a templomban.

BENIGNA

Talyigakeréknek szépen nyikorogsz, köszörült pengének szépen süvöltesz.

GUNDA

Vén farkasnak, mely torokhurutot kapott a hófúvásban, szépen énekelsz.

BENIGNA

Kérlek, tűnj el!

VÁRNAGY

(*Visszavonul, magában.*) Nem bírok az asszonyokkal, nem bírok!

BENIGNA

Hé, tudós orátor! Beszéltél a királyllyal?

STÓZIUSZ

Miként parancsoltad, nagylelkű pátrónám!

BENIGNA

És sikerült meggyőznöd?

STÓZIUSZ

Nem egészen, kegyelmes pátrónám.

BENIGNA

És te orátor vagy? Úgy hencegtél, mintha hegyeket tudnál elfujni a helyükből, de most látom: nem ér a te ékesszólásod többet egy kilyukadt konyha-fujtatónál.

STÓZIUSZ

Szeszélyes az én pátrónám, miként a zivataros felhő. (*A háttérbe vonul.*)

BENIGNA

Volnék bár zivataros felhő, rendeznék olyan jégverést, hogy nem maradna ép koponya egy napi járóföldön. (*Magában.*) Illattal, dallal van teli az édes őszi levegő s én epésen járom a sárguló berket, mint az elárvult szarvas. Megsebzem azt, aki utamba jön s az én szívem is vérzik. Óh Mátyás, mért nem maradtál Budán? Oly követ dobtál a kutamba, hogy nem tud többet elsimulni a vize... Olykor azt hiszem, hogy gyűlölöm a királyt, olykor még mást hiszek... Hé, várnagy!

VÁRNAGY

Parancsolsz, kegyelmes asszonyom?

BENIGNA

A kancellár holnap örséget rak a váramba. Zsellér leszek a magam házában. Szabad kvártélyon, kegyelemkenyéren élő özvegyasszony leszek, kit immel-ámmal süvegel a kapuőr.

VÁRNAGY

Hej, nagyasszonyom, nagyot fordult a világ! Az én időmben csak akkor süvegeltük meg a királyt, ha éppen jó napunk volt. Ez a mostani király leüti az ember süvegét, olykor fejestül is...

BENIGNA

Mit tegyek, ha nem kegyelmez Mátyás?

VÁRNAGY

A régi daliás időkben, mikor még élt az urad, tudtam volna, hogy mit tegyünk!

BENIGNA

Nos — ?

VÁRNAGY

Valami kis katona-csinyt rendeztünk volna . . .
Például: a várba csaltuk volna ő felségét s ott
királyt megillető tisztességgel elfogtuk volna . . .

BENIGNA

A királyt?

VÁRNAGY

És fogva tartottuk volna mindaddig, — persze
királyt megillető tisztelettel, — míg esküvel és
pecsétes levéllel nekünk nem adta volna a vitás
birtokot . . .

BENIGNA

A várba csalni? Elfogni —? (*Kijózanodva.*) Eh,
te részeg vagy!

VÁRNAGY

(*Dühösen.*) Óh!

BENIGNA

Mit óh?

GUNDA

Mit jelent: óh?

VÁRNAGY

A hódolattól haldokolva jelentem: óh azt teszi,
hogy dühös vagyok és hogy jobbágyi hűségemnek
sikerült erőt venni indulatomon. Óh azt jelenti, ha
férfi mondaná nekem: Várnagy, te részeg vagy!
— akkor pallost húznék és véres istenítéletben
bebizonyítanám neki, hogy hazudott!

TIZENKETTEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, KINIZSI.

KINIZSI

(Balról jött, meghallotta az utolsó szót.)
Várnagy, te részeg vagy!

VÁRNAGY

Hogy értsem ezt?

KINIZSI

A szó legkótyagosabb értelmében. Pityókosan
jöttél a világra, boros tömlő volt szoptató dajkád
s mámorosan támolyogsz az életen át. Te soha
sem voltál még józan. Megengedem azonban, hogy
olykor bizonyos ügyességgel tetteted a józanságot.

VÁRNAGY

(Kedélyesen hátra üti.) Szeretem az ilyen
jókedvű fickókat!

BENIGNA

Ki e vidám lovag?

KINIZSI

A felség hirnöke. Azt üzeni velem, hogy tüstént
itt terem udvarlásodra.

BENIGNA

Addig hálával fogadom a te társaságodat.
Kérlek, mi a neved, uram?

KINIZSI

A nevem alig éri meg a fáradságot, hogy kiejtsem. Pál! Sehonnai Pál! Jobbágyfi vagyok.

BENIGNA

Tréfás kedvedben vagy, uram. Ha te paraszt vagy, ki akkor nemes ember? Hidd el, én értek hozzá! Engem nem téveszt meg egyszerű gunyád.

KINIZSI

Az apám bocskorban járt, — ha tréfából tette, rossz tréfa volt.

BENIGNA

Ha paraszt vagy: szeretnék király lenni, hogy letérdepeltesselek magam előtt s lovaggá üsselek.

KINIZSI

S ha Magyarország nádora volnék, vissza-kíváncoznám paraszt sorba, csak azért, hogy térdepelhessek előtted s viselhessem azt a címet, mely téled ered.

BENIGNA

S minő címerállatot kérnél tőlem?

KINIZSI

Akár egy futó nyulat, asszonyom. Egy-két év múlva az oroszlánt, leopárdot, sast és többi címerbestiát kitörné a nyavalya, ha futó nyulat látna. S a pogány anyák többé nem a tüzes sárkánynyal, hanem Benigna futó nyulával ijesztgetnék a porontyaikat.

BENIGNA

Elhíszem! (*Magában.*) Ha ily alakban kopogtatna a király váram kapuján, félek, mégis megnyitnám neki.

TIZENHARMADIK JELENET.

ELŐBBIEK, MÁTYÁS, ISTÓK, PIPACS, PALÓCZI, DRÁGFI.

ISTÓK

A király.

BENIGNA

Köszöntelek, felség.

MÁTYÁS

(*Mindvégig finom gúnynyal.*) Nincs felség e boldog vadonban, csak a szépségé. Dicsőségesen uralkodó Első Benigna, parancsolj szolgálóddal.

BENIGNA

Ami a gúnyból udvariasság, azt köszönöm. Látod, uram, talpig gyászban járultam elédbe.

MÁTYÁS

S a kedved is gyászos. Meghalt talán Adonisz?

BENIGNA

Az uram halt meg.

MÁTYÁS

Igen, hallottam, három évvel ezelőtt. Vitéz úr volt, bár többet harcolt az utazó kereskedőkkel, mint a pogánynyal. S jó alattvaló volt: csak három ízben zendült fel ellenem.

BENIGNA

Csak kétszer, felség! Uram, képzel, rám írt a kancellária, hogy a váramat adjam át a zalai

főispánnak. Ily zivataros időben — úgymond — nem hagyhat fontos várat gyöngé nő kezén. Tudom, ha férjem volna, kit tisztelnék a barátai és félnek az ellenesei: nem kötekednék velem így a kancellária!

MÁTYÁS

Tehát hamar egy férjet! Doboltassuk ki, hogy Benigna férjet keres. No, lesz itt csődület! Elfogadnál engem, asszonyom?

BENIGNA

Nem uram!

MÁTYÁS

Miért nem?

BENIGNA

Százezer magyar honleány van s te, mint jó király, egyformán vonzódol mindegyikhez. Szerelmednek egy százezredrésze jutna csak reám, — ez tisztességnek sok, de házihasználatra kevés.

MÁTYÁS

Tehát próbáljunk mást! Egy szalmabábot felöltöztetünk az urad ruhájába s kiültetjük a vár ad falára. Ha holnap jön a zalai ispán, azt mondja majd: Nini, Benignának férje van! — s hosszú orral elkotródik a vár alul.

BENIGNA

Nem követek el felségsértést, ha azt mondom: ez gyöngé élc, királyom?

MÁTYÁS

Keressünk jobbat! Hátha reggel, mikor hadával felvonul a főispán, felmutatnád neki ezt a hollós gyűrűt s így szólnál hozzá: a király nevében: eredj haza!

BENIGNA

Jó élc! Királyi élc!

MÁTYÁS

Akkor rendben vagyunk, asszonyom. Mit parancsolsz még?

BENIGNA

A gyűrűt kérem, uram.

MÁTYÁS

Tudnod kell, Benigna, hogy ez nem közönséges gyűrű. Ezt nem lehet hozni, vinni és elcserélni, mint az ezüstkarkát, melyet a szatócs leányának ad a kalaposlegény. A gyűrű a királyi hatalom egy foszlánya, e gyűrű él, gondolkodik s engedelmeskedik. Ha azt mondja neki a király: eredj, — akkor megy.

BENIGNA

Óh, mond neki: eredj Benignához!

MÁTYÁS

(*A gyűrűhöz.*) Eredj Benignához! Nyugodt lehetsz: nemsokára útra fog kelni. Mint jó várasszony bizonyára a kebleden viseled a kiskapu kulcsát, — add ide a kulcsot, hogy alkonyatkor, ha odaérkezik, bemehessen a gyűrű.

BENIGNA

Óh uram, az ilyen nemes vendéget hogy fogadnám sötétben? Jőjjön a gyűrű nappal, a főkapun. Fegyverbe lép az őrség, dörögnek az ágyúk s a földesasszony földig hajolva fogadja jobbágyai élén . . .

MÁTYÁS

De hol marad akkor az élc? Nem kell tehát a vár?

BENIGNA

De kell! Kell!

MÁTYÁS

Ime, — itt tartom az ajkamon, — vedd át ajkad-dal, Benigna!

BENIGNA

Mi neked egy szegény vidéki földesasszony ajka, uram? Száz édes virág nyílik birodalmodban s mind epedve néz feléd, mint napjára.

MÁTYÁS

Tévedsz! Valahányszor szemet vetek egy-egy virágra, az mindig így szól magában: Ez hát a híres Mátyás, ki előtt oly könnyűszerrel hódolnak a nők? S mindegyik hozzáteszi: Majd megmutatom neki, hogy különb vagyok a többinél! S mivel minden nő különb akar lenni a többinél, az olyan nő is, akit könnyűszerrel meghódíthat a széllal bélelt lantpengető, tüstént Lukrécává lesz, ha szemben áll a királylyal.

BENIGNA

Óh uram, ha mint lantpengető jöttél volna ide, akkor nem tudom, mi lesz . . . Te nem vagy

az a férfi, akinek kétszer nemet mondanak a nők. De hál' Istennek, király, vagy. Ha megfogod a kezemet, arra kell gondolnom, hogy rettegi a pogány e hatalmas kezét! Ha tréfálkozva csókot kérsz, a szádat nézem s eszembe jut: e szép száj szab törvényt nemzeteknek. S ha alkonyatkor a kamrámba lépnél, a homlokodon látnám a szent korona fényét és hönleányi tűz csapna a szívembe és így kiáltanék: Éljen Mátyás király!

MÁTYÁS

Játszol velem?

BENIGNA

Játszhatik a pillangó az oroszlánál? Látod, uram, te nemsokára elmegy innen s akkor fájni fog a szívem. És meglehet, hogy hosszú téli estéken, ha visszagondolok e ragyogó őszre, bánni fogom, hogy nem hallgattam rád.

MÁTYÁS

Nos, Benigna, javulj meg! Még nem késő!

BENIGNA

Óh nem, ki fog megint tavaszodni! De ha hallgatnék rád és mégis elmennél: akkor örökké tartana az én bús téli éjszakám.

MÁTYÁS

(*Magában.*) Gyönyörködtet e búbos galamb berzenkedése és szinte örülök, hogy ily vitéznek s furfangosnak találom.

TIZENNEGYEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, MOLNÁRNÉ, SIÓ.

SIÓ

(*A szín mögött.*) A fülem! Jaj a fülem!

MÁTYÁS

Miféle visítás ez?

PALÓCZI

A szép molnárné jön haragtól égő arccal.

PIPACS

Egy emberfület hoz a kezében s a fülhez egy suhanc tapad.

MOLNÁRNÉ

(*Balról jön, lisztesen; fülén behozza Siót.*)
Gyere csak, csirkefogó!

SIÓ

(*Csavargó suhanc képében; egy nagy kakast hoz a kezében.*) Jaj a fülem!

MOLNÁRNÉ

Te vagy Mátyás az igazságos? Tégy igazságot, Mátyás!

MÁTYÁS

Mi baj, szép molnárné?

MOLNÁRNÉ

E vakmerő suhanc tetten éretett, mikor ellopta a kakasomat.

PIPACS

A molnárné számára külön királyt kellene választani, aki csak az ő ügyeit intézi. Akkor is elköptatna évenként egyet.

MÁTYÁS

Mit szólsz hozzá gyerek?

SIÓ

E vakmerő vászoncseléd tetten éretett, mikor fülön fogta a királyság egy tagját.

BENIGNA

Ki ez a mosolygó siheder? Szeméből szilajság és szellem sugárzik. Ránézek s máris szeretem.

MÁTYÁS

Súlyos eset! A birói tiszt a földesasszonyt illeti. Foglalj helyet asszonyom e padon, hol egykor pogány eleink ültek törvényt és bogozd ki a jogi csomót. (*Benigna leül.*) Csitulj el lombzúgás, ne zümmögj légy s bogár — Juszticia asszony tudós ráncokba vonja fehér orrát.

BENIGNA

Lépjén elő a vádlott.

SIÓ

(*Magában.*) Ha nem csalódom, ez az én bal-kézről való nénikém.

BENIGNA

Mi van a kakassal?

SIÓ

Az az enyém!

MOLNÁRNÉ

Szemtelen! Több mint szemtelen!

VÁRNAGY

Felséges úr, állítom, esküszöm s helyt állok érte: a kakas a molnárnéé! Ha van merész jogtipró, ki tagadni meri: ím itt a keztyűm, én megvívok a szivem hölgyeért s az Úr ítéljen feletünk! (*A földre dobja a keztyűjét.*)

MÁTYÁS

Várj a sorodra, várnagy! (*Sióhoz.*) Mi jogon a tiéd a kakas?

SIÓ

A hódítás jogán.

MÁTYÁS

Benigna asszony keszkenőjére mondom: e kölyök vakmerő.

SIÓ

Benigna asszony cipőszallagjára mondom: a kakas az enyém a hódítás jogán!

MÁTYÁS

Aki elveszi a másét, az tolvaj, nem hódító!

SIÓ

Nem ismerlek, uram, de kérlek, ügyelj a nyelvedre! Ha én tolvaj vagyok egy rongyos kakasért, mi akkor a király, aki elvette a török császártól Sabács várát?

BENIGNA

Ébren vagyok vagy álmodom?

MÁTYÁS

Álomba való e kölyök fantasztikus arcátlansága!

STÓZIUSZ

Óh romlott kor, óh rothadó erkölcsök! Hová züllik még e saeculum?

MOLNÁRNÉ

Ez még semmi, uram! Az úton még ő fenyegetett, azt mondta, hogy megseprőztet, ha el nem ereszttem a fülét. Megseprőztet engem — a zalavári molnárnét! Sőt azt is mondta, a csirkefogó, hogy ő nagyhatalmu herceg.

BENIGNA

Hogy nem parasztvér, arra megesküszöm. Mi a neved?

SIÓ

Izé — ha úgy tetszik.

PIPACS

Izé?

BENIGNA

S ha nem tetszik Izé?

SIÓ

Pipacs, Bogáncs, Ökörszem, Pörgettyű, Bors,
Pityke, Föregteg, Szellő — egy szám az ezerből,
egy betű az ábécéből, egy hang, egy mozdulat —
ami neked tetszik, asszonyom.

BENIGNA

Elég — szédülök!

PIPACS

Kapaszkodjunk meg Izében! Tehát: a nagysá-
gos, nemes Izé herceg áll előttünk, csirkefogás
vétsége mián!

BENIGNA

Ki fia vagy — de kérlek, elégedj meg ezúttal
egy apai névvel.

SIÓ

A legatalmasabb, legbölcsebb, legvitézebb
királyé, Hollós Mátyás fia vagyok.

BENIGNA

Ej, ej — lám, lám!

MÁTYÁS

Most én szédülök!

PIPACS

Izé úr, ezért megérdemled, hogy egy bottal megizéljenek.

SIÓ

Hallgass, bolond, most urak beszélnek!

BENIGNA

A bíróság kötelessége, hogy végére járjon a dolognak. Beszélj tovább, fiam, ki volt anyád?

SIÓ

Azt nem tudom, asszonyom. De sokszor halottam már, hogy Mátyás úr az árvák és szegények apja. (*Letérdepel Mátyás előtt.*) Szegény vagyok uram és árva, tehát fiad vagyok.

PIPACS

Ha király volnék, lenyakaztatnám ezt a kölyköt, mert ha él, húsz év múlva fölforgatja a birodalmat.

BENIGNA

Kelj föl, fiu, a leszármazásod legális. (*Mátyás-hoz.*) Megkönnyebbültél, uram? Az ember sohasem tudhatja . . .

MÁTYÁS

Ezt a rokonságot vállalnom illik.

SIÓ

Reszketsz, molnárné?

MOLNÁRNÉ

(*Sióhoz.*) Megállj, te tolvajfattyu!

SIÓ

Trala!

MOLNÁRNÉ

Te viziborju!

SIÓ

(*Dühösen.*) Viziborju! Miért éppen viziborju?
Felséges apám, szeretettel kérlek, add nekem a
pecsétgyűrűdet!

MÁTYÁS

Minek az neked?

SIÓ

Fölmutatom a zalavári törvénybírónak s meg-
hagyom neki az apostoli király nevében, hogy
seprőztesse meg e szájas némbert!

MOLNÁRNÉ

(*Körömmel megy neki.*) Engem? Engem?

SIÓ

(*Palóczi és Drágfi háta mögé menekül.*)
Hé, őrség, fegyverre! Urak, mit mamlaszkodtok?
Fogjátok le a nőtény sárkányt, még kárt tesz a
személyünkben!

BENIGNA

Nyugodjál meg, menyecske!

MÁTYÁS

Halljuk az ítéletet!

BENIGNA

Előbb egy kérdést! Visszaadja a király a török
császárnak Sabács várát?

MÁTYÁS

Ha nem föltétlenül szükséges, inkább megtartom!

BENIGNA

Én olyan bíró vagyok, hogy egyenlő mértékkel mérek. A kakas a fiué!

MOLNÁRNÉ

De lelkem nagyasszonyom —

BENIGNA

Eredj a majoromba, menyecske, s válassz magadnak hármat a kakasaim közül . . .

SIÓ

Látod? Ezt nekem köszönhetik a tyukjaid!

MÁTYÁS

Vonz e furfangos kölyök. Úgy látom, több lappang a lelkében, mint mennyit kimutat. Alkalomlag tán átlapozzuk ezt a fura kis könyvet. Gyűrűt nem adok neked, de szabatok rád ruhát. Pipacs, vedd a pártfogásod alá a sihedert!

BENIGNA

(Fölkel; Mátyáshoz halkan.) S hogy szól az én ítéletem, uram?

MÁTYÁS

Ide adod a kulcsot?

BENIGNA

(Tagadólág rázza a fejét.)

MÁTYÁS

Felvont hidak mögül alkudozol királyoddal?
Benigna, te lázadó vagy!

BENIGNA

(Magában szól, miközben kebléből kiveszi a kulcsot.) A kamarámba kívánczol? Legyen! De nem Benigna, a várnagy fogad! *(Fenn.)* Uram, engedelmeddel távozem. Az erdei Máriához megyek, akinek fogadalmat tettem.

MÁTYÁS

A kezedet, gögös Benigna — elkísérlek a hajódig.

(Benigna, mikor elfogadja Mátyás kinyújtott kezét, belecsúztatja a kulcsot; a király meghökken, majd mosolyogva bólint, aztán szertartásos udvariassággal a hajóhoz kíséri Benignát.)

BENIGNA

(Elmenőben visszafordul, megkeresi szemével Kinizsit.) Visszontlátásig, nemes lovag!

SIÓ

(Pipacshoz.) Nos, hát végy a pártfogásod alá!

PIPACS

Könyörgök, végy te a pártfogásod alá. Parancsolod a nyakamra tenni a lábadat? Csak szólj — tüstént lehasalok . . .

SIÓ

Éhes vagyok, adj ennem.

PIPACS

Adok! De kérlek, hercegem, ne kívánd, hogy megsüttessem neked a májamat, mert nem tudnám tőled megtagadni ezt a szívésséget. Ismertem egyszer egy elmés fickót, annak megjósoltam, hogy akasztófán fog jobblétre szenderülni. Pedig az ő szemtelensége csak zabszem volt a te leviatháni szemtelenséged mellett. Ha téged egyszer akasztani visznek, pirulva szól majd az akasztófa: uram, nem vagyok méltó rá, hogy rajtam függj! Gyere! *(Kezén fogva elvezeti Siót.)*

MÁTYÁS

(Benignától elbúcsúzott, most előrejön és felmutatja a kulcsot.) Egyiknek egy bokréta — a másiknak egy vár!

— Fügöny. —

MÁSODIK FELVONÁS.

(Erdős vidék a Balaton partján. A háttér ugyanaz, mint az első felvonásban. A Balatont az előtértől káka- és nádkévék választják el. A szín mélyén balra az ezeréves tölgyfa: egy hatalmas törzsű, gumós, repedezett vén fa, melynek sűrű és alacsony koronája lombsátort formál az egész színpad fölött. [A színen kívül feljárt a fa koronájába; fenn a koronában ablakszerű nyílás.] Balra elől — sűrű bokrok közt — lépcsős mesgye vezet ki. A parton jobbról balra út vezet át a színen. Jobbról fiatalabb fák. Az egész színpadot zöld gyöpszőnyeg borítja.)

ELSŐ JELENET.

MÁTYÁS, LESENCZE, GYÖNGYÖS.

(Mikor a függöny felgördül, Mátyás a nagy fa tövében alszik, köpenyegén elnyujtózva. Az oldalán ezüstkürt. A földön bőrkötésű könyv és kurtanyelű vadászgerely. Lesencze és Gyöngyös a vízben vannak és előkandikálnak a nádkévék közül. Nagy távolban vadászat zaja: halk kürtzúgás és tompa ebcساهolás.)

LESENCZE

Alszik!

GYÖNGYÖS

Alszik!

LESENCZE

Balatoni habok, kis hugaim, szép altató dalt
zsongjatok neki.

GYÖNGYÖS

Vén fák, ráncosképű anyókák, szép erdei mesét
susogjatok neki.

LESENCZE

Alszik!

GYÖNGYÖS

Alszik!

*P. (Balról bejön egy kicsi, vörhenyes medvebocs; egy
fa mellett megáll.)*

LESENCZE

(A bocsra mutat.) Nézd, nézd!

GYÖNGYÖS

Az árva medvebocs!

LESENCZE

Sió úrfi játszópajtása!

GYÖNGYÖS

(Megfenyegeti a bocsot.) Ne dörögj, mackó!

LESENCZE

Föl ne ébreszd a királyt!

*(A bocs fölmászik egy fa alsó ágára s ott him-
bálja magát.)*

GYÖNGYÖS

Hallga! Mi zeng a fák között!

LESENCZE

(*Jobbra néz.*) Jön Sió, a vásott szellem!

GYÖNGYÖS

Mi fura cimbora jár előtte!

LESENCZE

Mi fura gunya van rajta!

MÁSODIK JELENET.

ELŐBBIEK, PIPACS, SIÓ.

(*Pipacs mandolinán játszva jobbról jön. Sió szakasztott olyan ruhában mint Pipacs, csörgődobot verve, a nyomában léptet. Mikor belépnek, Lesencze és Gyöngyös halk vihogással a vízbe merülnek. A medvebocs a fa mögé lapul.*)

PIPACS

(*Muzsikálva balra el.*)

SIÓ

(*Egy gyors pillantást vet az alvó Mátyásra aztán a dobot tovább verve, egy helyben emelget a lábát. Majd megpillantva a medvebocsot.*) Pszt — pajtás! Tehetnél nekem egy szívességet ... Egy kicsit verd helyettem ezt a fazékfedőt!

(*A medvebocs leugrik az ágról, átveszi a dobot s hátsó két lábán járva s a dobot verve, Pipacs nyomában elcammog.*)

SIÓ

(*Miután a dobolás és sípolás elhallgatott, magában.*) A király lemaradt a vadászatról s lepihent a déli hőségben az ezeréves tölgy alá. A szarvas a Badacsony felé fut — most arra robog a vadászat s zsongása méla andantében hallszik ide . . . (*Rigórikoltás a fa tetején.*) Mi az komámasszony? Nem fogod be a csőrödet? (*Ujabb rikoltás.*) Ne ordíts, mert rád küldöm a kányát, az megtépázza sárga bögyödet! (*Lekuporodik Mátyás mellé.*) Aludj, Mátyás, édesdeden, mint aludtál egykor Szilágyi Erzsébet puha ölén, én addig majd ellopom a pecsétgyűrűdet.

LESENCZE

Tolvaj!

GYÖNGYÖS

Tolvaj!

SIÓ

(*Anélkül, hogy hátra nézne.*) Ne gágogjatok, hölgyeim!

LESENCZE

(*Kijön a vízből és Sió mellé kuporodik.*) Te vagy a somogyi főispán?

GYÖNGYÖS

(*Kijön a vízből és Sió mellé kuporodik.*) Te vagy a veszprémi püspök?

SIÓ

Hugocskáim, ti züllésnek indultok. Világos nappal az erdőben csavarogni — csak tudja meg a Balaton-király!

LESENCZE

Óh, hadd nézzük őt!

GYÖNGYÖS

Mily fényes a homloka! Emberkirály ő vagy szellemkirály?

LESENCZE

Mily édesen duzzadt a dacos ajka!

SIÓ

Ebben te szakértő vagy.

LESENCZE

(*Hátba üti Siót.*)

SIÓ

Ne döfködj, kis viziborju! Felköltöd ő felségét!
(*Szúnyogot hajt el Mátyás arcáról.*) No nézd a pimasz szúnyogot — királyi orrmányon akar trónolni!

LESENCZE

(*Szúnyogot hajt.*) Királyi vérből akar becsipni!

SIÓ

Csókold meg, Gyöngyös!

GYÖNGYÖS

Óh, szívesen!

LESENCZE

A szemét, hogy szépet lásson álmában...

GYÖNGYÖS

(Megcsókolja.)

MÁTYÁS

(Álmában.) Benigna!

SIÓ

(Óvatosan lehúzza Mátyás kezéről a gyűrűt.)
A vadász agancscsal álmodik... *(Fölkel.)* Megvan a gyűrű!

LESENCZE

Mutasd, te tolvaj!

SIÓ

(Magasra emeli a gyűrűt.) A királyi hatalom egy foszlányát csíptem el vele. Ha ezentúl valaki túlön fog, fölmutatom a gyűrűt s azt mondom: az apostoli király nevében ereszd a fülem!

MÁTYÁS

(Álmában.) Igen, Benigna — estére nálad leszek...

SIÓ

(Meghökkenve.) Óh, óh? Úgy látom, Benigna néném erénye lidércce vedlett és a keresztúton táncol... Agancsos bogár legyek, ha kell az ilyen sógorság!

LESENCZE

(*Karon fogja Siót.*) Gyere haza, Sió!

GYÖNGYÖS

(*A part felé vonja.*) Unalmas nélküled ott
lenn az élet!

SIÓ

Nem, nem! A parton nagy dereglye áll —
száz hordó badacsonyi bor van rajta — a tihanyi
papok bora . . . Ha segít a szél cimbora, föl-
fordítjuk a kompot s lesz mit innia a Balaton a
királynak . . . (*Birkóznak.*) Pszt!

(*Sió kiragadja magát, Lesencze és Gyöngyös
a vízbe szöknek.*)

SIÓ

(*Visszaszól balról.*) Tiszteltetem a piócákat! (*El.*)

GYÖNGYÖS ÉS LESENCZE

(*Hangosan kacagva elmerülnek.*)

MÁTYÁS

(*Fölbred.*) Ki kacag? Az erdő vagy a Bala-
ton? (*Felkönyököl.*) Száz rőfnyire merültem el az
álmok kútjában s ott lenn fura s kecses képeket
láttam . . . (*Fölkel, az eget nézi.*) Még mindig süt
az unott nap! Hol késik már a csillag, mely
Benigna kamrájába vezet? (*Fölveszi a könyvét.*)
Jer, drága Dante mester s taníts türelemre. Ihol
a rengeteg driádja s sarkában a szatír!

HARMADIK JELENET.

MÁTYÁS, MOLNÁRNÉ, KINIZSI.

MOLNÁRNÉ

(*Ünneplőben, balról jön a mesgyén, visszaszól.*)
Elment az eszed, te kóbor molnárlegény? Hozzám,
a zalavári molnárnéhoz mered emelni a szemed?

KINIZSI

Molnár vagyok, te molnárné vagy, — mi nem
lisztezzük be egymást, — azért emelem hozzád a
szememet s a kezemet. (*Meg akarja ölelni.*)

MOLNÁRNÉ

Vissza — vakmerő! Nekem nem kell molnár!

KINIZSI

Hát füstfaragó kell? Mily romlott izlés!

MÁTYÁS

Ha békén nem hagyod, nyakon fog ütni. Ha
meg békén hagyod, fajankónak fog nevezni. Ezt
görögül dilemmának nevezik. Hogy vagy különben,
Kinizsi?

KINIZSI

Zokon ne essék a szavam, uram: szegény
ember vagyok, hegyaljaira szomjazom és vinkó
után járok.

MÁTYÁS

Meg ne telepedj végleg a vinkó mellett, mert
szűrik már neked a hegyaljait. Hol van a vadásznép?

KINIZSI

A fehér forrásnál, uram. Oda vezesselek?

MÁTYÁS

Meglelem őket magam. Sejttem, a sors egy nyaklevest szánt neked s én nem szívesen állanék a végzet útjába. Ha megkaptad, ami neked kijár, vidd a boglárt — amely a török prédából került — Benigna asszonynak s a boglárval e verset. *(Egy török keszkenőre kötött aranyboglárt és összegöngyölt papírdarabot ad át Kinizsinek. Megfogja a molnárné állát.)* Köszöntelek erényes molnárné, kinek erénye fehérebb a kalácslisztnél. Diana szíve a tiédhez fogva tüzelő szalma és Junó büszkesége portörő rongy! *(Balra, hátul el.)*

NEGYEDIK JELENET.

MOLNÁRNÉ, KINIZSI.

MOLNÁRNÉ

Most tán fölfogod, hogy ki vagyok! A király ő felsége Dianának nevezett és Junonak . . . És azt is mondta a király, ha tolakodó vagy, üsselek nyakon.

KINIZSI

Azt ne tedd, rózsám, mert megraklak.

MOLNÁRNÉ

Egy védtelen nőt? Pihá! — Kinizsi, te gyáva vagy!

KINIZSI

Csókolj meg és én visszacsókollak. Pofozz meg és én visszapofozlak. Ez az én molnárregulám.

MOLNÁRNÉ

Ördög a nyelvedbe — ezt nevezed te szerelemnek?

KINIZSI

(*Elkomolyodva.*) Szerelem! Szerelem! Hiszen ha szárnyra eresztenének, meg se állanék a csillagokig! Ismerek egy özvegy csillagot — nedves fényben sziporkázik a szeme — bolondság! Hogy repüljek, mikor malomkő függ a lábamon? (*Vidáman.*) No te, molnárné, mondok egyet! Veszek neked virágos selyemszoknyát és piros kalárist. Szombaton vámot szedünk a paraszt lisztjéből, vasárnap meg elmegyünk a zalavári korcsmába és olyan lapockásat járunk, hogy beszakad tőle a boglyas kemence oldala.

MOLNÁRNÉ

Megvetlek, paraszt! Darócszagu a lelked és szalonnás a szavad. Aki engem szeret, az epedjen utánam.

KINIZSI

Epedjen? Hogy csinálják azt?

MOLNÁRNÉ

Hát teszem, nem eszel és nem iszol egy hétig és a képed megsápad a búbánattól...

KINIZSI

S mitől jó az neked?

MOLNÁRNÉ

Aztán estente kiállsz lantolni az ablakom alá.

KINIZSI

Es beeresztesz?

MOLNÁRNÉ

Be ám a gyehennába! De aztán verseket is kell írnod, olyanokat, amelyek hátul szépen össze-rímelnék. — Nevezd bús Dianának és köszívű Junónak és beszélj zengzetes allegóriákban.

KINIZSI

Te bússzívű fillegória — neked megzápult az eszed. Hát nem lisztlopó volt az apád?

MOLNÁRNÉ

Ha közsorsban élünk is, azért nemes vér folyik az ereimben. A nagyapám udvari ember volt.

KINIZSI

Hallottam felőle — királyi pecér volt.

MOLNÁRNÉ

A királyi vadászebek intendánsa.

KINIZSI

(*Magában.*) Ebbe beletört a bicskám! (*Fenn.*)
Egyre kérlek még, te kavicsbélű Dijana: add köl-
csön a harisnyakötődet, hadd kötöm fel magamat
egy tiszafára.

MOLNÁRNÉ

↳ Fúj, te bivalylyá hizott lisztkekac! (*Jobbra el.*)

ÖTÖDIK JELENET.

KINIZSI, PIPACS majd SIÓ.

PIPACS

(*Balról hátul besiet, Kinizsi mögé menekül.*)
Medve! Medve! Ott jön!

SIÓ

(*A dobot verve, a medvecammogást utánozza,*
balról bejön.) Pipacs bátyám, mi bajod!

PIPACS

Mi az? — Hát te vagy? — Megesküdtem
volna —

KINIZSI

(*Pipacshoz.*) Derék levante vagy, bolond!
Fogadd meg a tanácsomat és ne igen eredj csatába,
mert félelmedben hátul kantároznád a paripát...
(*Jobbra el.*)

HATODIK JELENET.

PIPACS, SIÓ.

SIÓ

(*Magában.*) Jól sikerült! A dereglye fölbillent — száz hordó bor a Balatonban . . . Lesz nagy vigság a tóban!

PIPACS

(*Ámulva nézi Siót, majd kacagni kezd.*) No de ilyet! — Megesküdtem volna! — (*Leül a fa alá a földre.*) Fülelj jól, kis komám. Megtanulod a nótát s este elfuod a királynak. Ha jól befoly a boszniai adó, biztosan ad egy ezüstgarast. (*Énekel.*)

Hallgassatok ide
Gyöngeszívű asszonyok —
Hallgassatok ide
Oh ti bajszos urak —

(*Szól.*) Fújjad ezt!

SIÓ

(*Énekel.*)

Hallgassatok ide
Gyöngeszívű urak,
Hallgassatok ide
Oh ti bajszos asszonyok —

PIPACS

(*Fülönfogja.*) Gyöngeszívű urak? Bajszos asszonyok?

SIÓ

(*Ijedten veri a dobot.*)

PIPACS

Még egyszer, kis gézengúz!

SIÓ

Engedj meg, Pipacs koma: kisdéd virág még az én zsenge memóriám; ha megihleti a te hatalmas szellemed, hát megimbolyog —

PIPACS

Fülej, még egyszer elmondom:

(Énekel.)

Hallgassatok ide —

SIÓ

(Belevág.) Tudom már! Tudom!

(Énekel):

Hallgassatok ide
Ti hölgyek, ti urak
S halljátok e csuda-madrigált,
Melynél ostobábbat,
Kopottabbat,
Tökfilkő nem komponált . . .

PIPACS

Te! Arra becsüllek, hogy sok poflevest kaptál már életedben. De az erdei Szűzre mondom: olyanról még nem is álmodtál, amilyet most fogsz kapni egy szempillantás alatt.

SIÓ

(Érdeklődve.) Milyet fogok kapni?

PIPACS

Akkorát, mint a Badacsony hegye.

SIÓ

Kaptam már parányi kis pofont, mint egy vakandtúrás. Hangyaboly-pofont is kaptam és határdomb-pofont is. Sőt egyszer egy várhegy-pofonban is volt részem. Minél nagyobb volt azonban a pofon, annál kevesebb örömem telt benne — ergo nem is vagyok kíváncsi már a badacsonyi pofonra. Ki szerezte ezt a nótát?

PIPACS

Pipacs mester, az apostoli király jokulátora.

SIÓ

(Énekel.)

Mogyorófapálca, deres mire való?

(Női kar a Balatonban: „Mire való? Mire való?”)

SIÓ

(Énekel.)

Deres a rossz poéta alá való,
Bot a Pipacs hátára való —
Deres és bot arra való!

(A balatoni kar ujjongva: „Deres és bot arra való!”)

PIPACS

Hát ez mi?

SIÓ

(*Magában.*) No azok szépen isznak odalenn!

PIPACS

De fura visszhang! (*A Balaton felé kiált.*)
Hahó! Hop! (*Szól.*) Nekem nem felel... Szólj
neki még egyszer...

SIÓ

(*Kiált.*) Ötven botot Pipacsnak!

(*Kar a Balatonból:* „Száz botot Pipacsnak!”)

SIÓ

(*Pipacshoz.*) Látod, uram, ez kettős visszhang, százat csinál az ötvenből! (*Balra el.*)

HETEDIK JELENET.

PIPACS, STÓZIUSZ.

PIPACS

(*Dermedten nézi a vizet, majd kiált.*) Hahó!
Hop!

STÓZIUSZ

(*Horgászó eszközökkel, nagy könyvvel jobbról jön.*) Mane! Mane! Ez nem keresztény embernek való relaxatio!

PIPACS

(*Kiált.*) Há! Hop! (*Szól.*) Most nem felel.

STÓZIUSZ

(*Öklével fenyegeti a vizet.*) Megest felette igen elbízta magát a békaszemű csöcselék... (*A könyvre üt.*) De hiszen itt vagy az ő inpucentiájának remediumja!

PIPACS

Mi ez?

STÓZIUSZ

(*Olvassa a címet.*) „A vízi manók tüskés ostoruk avagy a fölötté átkozott sellők kalapácsa.“ Bolond, van neked szíved?

PIPACS

Annyi nincs, mint egy bölénybikának, de több van, mint a mezei egérnek.

STÓZIUSZ

Gyere ma éjfélt az ezeréves fa alá.

PIPACS

Ide?

STÓZIUSZ

A nagy művet, mit közbejött halála mián nem tetőzhetett be Szent Jácint, azt betetőzzük ma: kiimádkozzuk a tóból Kopány vezér kincsét. Az idő alkalmasnak látszik: ma Szent Mihály napja van s megtelt a hold. (*Kiveti a horgot.*) Megpróbálom, tán foghatnék egy bojti kecseget.

NYOLCADIK JELENET.

ELŐBBIEK, SIÓ.

SIÓ

(*Balról jön, magában.*) No nézd a pimaszt —
horgot vet a halaimnak! Majd megsegítelek! (*Stó-
ziusz mögött állva.*)

Kis halacska,
Nagy halacska —
Vashorog a
Féreg magja.
Huj, ki mind,
Huj ki a tóba!

(*Női hang a Balatonból: „Huj, ki a tóba!” Több
hang nagy távolban: „Huj, ki a tóba!”*)

STÓZIUSZ

(*Pipacshoz.*) Mit motyog ez a gyanus kölyök?
(*Sióhoz.*) Mondjad, fiu, hogy vagy a katekizmustal?

SIÓ

Jól, uram. Ő se bántott soha, én se őtet.

STÓZIUSZ

Hallottál már a szentekről?

SIÓ

Hallottam hát! A halászok sűrűn emlegették
őket! Táncol a horgod!

STÓZIUSZ

Kecsege! Kétfontos kecsége lesz . . . *(Egy eltört fazekat ránt ki a vízből.)*

SIÓ

(Magában.) Ez Gyöngyös ajándéka!

PIPACS

(A fazekat nézve.) Köcsög e!

STÓZIUSZ

Hát zsbvásárt tartanak a Balatonban? *(Ujra kiveti a horgot; Sióhoz.)* S melyik szentet emlegetik legtöbbet a jámbor halászok?

SIÓ

A jégen kopogót és a fűzfánfüttyülőt!

STÓZIUSZ

Botot! Hamar: botot! *(Üldözőbe veszi Siót, ketten balra el.)*

PIPACS

Hé — Stóziusz! Ne bánts d a fiamat! *(Hátul balra el.)*

KILENCEDIK JELENET.

BENIGNA, VÁRNAGY, GUNDA.

BENIGNA

(*Virágokkal.*) Ki annyiszor segített a bajomon,
az erdei Szűz, megsegít talán most is. Várnagy!

VÁRNAGY

Parancsolsz, kegyelmes asszonyom?

BENIGNA

Siess vissza a várba, adj nyársat s vassüveget
a cselédeknek s készülj estére.

VÁRNAGY

(*Bizalmatlanul.*) Mihez készüljek, nagyasszo-
nyom?

BENIGNA

Megteszem, amit tanácsoltál. A várba csalom
a királyt s te erőt véssz rajta szolgáliddal — ter-
mészetesen megadván neki az apostoli királyt meg-
illető tisztességet.

VÁRNAGY

De asszonyom! Hisz Mátyás szétrúgja a
várunkat! Nem lehet tyúkólban oroszánt fogni!

BENIGNA

Hogy rúgná szét? Hunyadi is csak ember!

VÁRNAGY

De van ám különbség ember és ember között, miként az oktalan állat sokneműsége is mutatja. Mert a boglári szabó is ember és teszem magam is az vagyok. A vakondok is állat s a leopárduc is az. Én bemerészkedem a vakondok barlangjába és szívesen ütöm pofon a boglári szabót. De a leopárduc barlangjába nem megy be keresztény katolikus ember, Hunyadi fiának pedig nem reszelek tormát az orra alá, mert falat bont és embert öl a tüsszentése.

BENIGNA

(*Ég felé néz.*) Óh jaj neked, oktalan Benigna! Juhaklodba csaltad a farkast, hol a pásztor, ki megvédjen ellene? Óh tégy csudát, anyám! Küldj nekem férfit, ki megvéd erős karral. Legyen bárki — csak asszonyverő és szoknyakergető ne legyen, — én hálás szívvel fogadom! (*Várnagyhoz.*) Hogy mersz te ekkora bajuszt viselni, mikor asszony-néném vagy?

GUNDA

Lószőr az, asszonyom, nem bajusz!

VÁRNAGY

Állítsatok nekem egy férfit — persze olyat, aki nem Hunyadi-vér — s én véres istenítéletben bebizonyítom, hogy férfi vagyok!

BENIGNA

Farsangkor majd vitéznek öltöztetem Gundát, s ő guzsalylyal a kezében meg fog veled ütközni a vár udvarán.

GUNDA

Tíz falut tehetsz, asszonyom, egy kutyaól ellen, hogy földre teremtem.

VÁRNAGY

Te engem?

TIZEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, KINIZSI.

KINIZSI

(*Jobbról jön.*) Csak bátran, nénémasszony — nem bánt e két szilaj nő! (*Leveszi süvegét.*) Nagy-asszonyom, fogadd kegyesen a boglárt, mely a török prédából került s hozzá e verset.

BENIGNA

(*Örömmel.*) Köszönöm, Kinizsi, köszönöm!

KINIZSI

A király ő felsége küldi.

BENIGNA

(*Kiábrándultan.*) A király? Köszönöm. (*Visszaadja neki a papírt.*) Olvasd el, kérek!

KINIZSI

Szívesen volnék a szolgálatodra, nagyasszonyom, de mi tagadás benne: nem tanítottak betűzésre. Majd elolvassa a várnagy. (*Átadja neki.*)

VÁRNAGY

Öt esztendővel ezelőtt ha jöttél volna! Akkor még úgy száguldozott az eszem a betűsorokon, mint csikó a réten. Elülről hátra, aztán visszájára — nekem mindegy volt! Ha olvastam, az emberek a Krisztus öt sebére könyöregtek, hogy olvasak lassabban! De aztán egy gyászos napon — a hathetes háborúban történt — egy tompa csákányütést kaptam a kobakomra, azóta sziporkázik a szemem, ha bötüt látok. (*Visszaadja Benignának.*)

BENIGNA

A könyvírás jól olvasom — de az illet nem ... Majd otthon a deák! (*Gundának adja az írást.*) — (*Kinizsihez.*) Nincs hozzám szavad, uram?

KINIZSI

A király szerelméről beszéljek, nagyasszonyom?

BENIGNA

A te szádból tán azt is szívesen hallgatnám. De jobb szeretném, ha magadról beszélnél.

KINIZSI

Cifra szókhöz, allegóriákhoz nem sokat értek és, mit tagadjam? Junót, Dianát, az Olimpust és mindazt, amiről most annyi szó esik úri társaságban, gyűlölöm, mint a komondor a hegedűszót.

BENIGNA

Éppen mint én! Éppen mint én! Amióta egyszer azt találtam mondani, hogy a sápadt Didó

hattyúfogata jár az égen — a holdat értettem, tetszik tudni? — nagyon kinevették érte, — azóta nem kedvelem a pogány-isteneket. Ha nem sért a kíváncsiságom, uram — miféle nemzetség dicsekszikvele, hogy tőle eredtél?

KINIZSI

Ha asszony kérdi: a garattöltő, zsiliperesztő, zsákemelő vizimolnárok nemzetsége. Ha asszony kérdi: paraszt vagyok.

VÁRNAGY

S ha férfi kérdi?

KINIZSI

Akkor úr vagyok.

VÁRNAGY

Cimeres?

KINIZSI

(*A tenyerét mutatja.*) Ihol az ötágu koronám, melyet a kételkedők képébe szoktam nyomni.

VÁRNAGY

Jól teszed! Magam is utálom a kíváncsi rüpköt. (*A háttérbe vonul.*)

BENIGNA

Szüret idején megesett már, hogy vidám nagyurak, ígricek és zarándokok képében jöttek a Balatonra . . . Azért nem hiszek neked, uram.

Úgy hallottam, nagy hős vagy a csatában . . . Csudát beszéltek, hogy egymagad egész hadsereget ugrattál szét. Beszélj nekem a tetteidről, kérlek!

KINIZSI

Viszket a tenyerem, ha mordbajszu gazembereket látok a boglyas kemence mellett, amint heródesi hengeccsel fagyasztják meg a fehérség meleg vérét. Hogy így rohantunk — úgy vágtatunk . . . Olyan a hadi szerencse, mint a szép asszony csókja: az ember mámorosan élvezi — de ha lehült a vére, hallgat róla.

BENIGNA

(*Magában.*) Ha ezt a váramba vihetném, ezt a kötornyot: de nyugton alhatnám!

TIZENEGYEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, SIÓ.

(*Sió feje megjelenik a tölgyfa lombjának egy nyílásán. Mellette a medvebocs feje. A medvebocs halkán dörmög.*)

SIÓ

(*A bocsához.*) Hallgass, cimbora, most uriemberek beszélnek! (*A lomb mögött eltűnik.*)

BENIGNA

Most mennem kell, bár szívesen időzném még . . . (*Várnagyhoz és Gundához.*) Keressétek az utat!

VÁRNAGY ÉS GUNDA

(Balról elől el.)

BENIGNA

(Zavartan.) Egy szóra még, vitéz... Ha netán tréfát üztél volna velem, mint szokták szüretkor a nagyurak: én nem neheztelek reád... De ha nemes ember vagy, akkor kérlek, jöjj fel a váramba s szólj hozzám úgy, mint szólanál egy magamhoz hasonló özvegyasszonyhoz, kinek harminc faluja van s aki csak szeméremből nem mondja, hogy a szívébe zárt... Bocsáss meg, én nem hiszem, hogy paraszt légy... Megyek — félek, furákat beszélek... (Indul, majd visszatér.) Kérlek, uram, ne gyűlölj meg a szokatlan nyíltságomért. Az édesapám horvát bán volt s a szomszédaim megmondhatják, hogy egyébként büszke asszony vagyok, sem fecsegő, sem könnyen hevülő... De látod, most oly nagy bajban vagyok! Oly nagy bajban! (Indul, visszafordul.) Ha nemes ember vagy, akár kisnemes is s ha netán ma még a váramba óhajtanál jönni: beereszt a kapuőr, ha felmutatod neki e keszkenőt... (Átadja neki a Mátyástól kapott keszkenőt.) De ha nem vagy nemes, akkor tartsd meg emlékül. (Balra el.)

TIZENKETTEDIK JELENET.

KINIZSI SIÓ

SIÓ

(A fán, magában.) Mily fura és bájos vadászkaland: a fajdyúk dürrög a kakas után!

KINIZSI

(*Magában.*) Haj, te vén lisztlopó, ki engem nemzettél: miért nem voltál inkább temesi főispán? Most vacsorát kérhetnék a szívem szerint való menyecskétől és tányérostul nyelném le a főztjét! Nincs címerem! Majd a kopjámra aggatom a keszkenőt, hogy száz esztendő múlva is, ha náthás embert lát, kitörje a pogányt a nyavalya.

TIZENHARMADIK JELENET.

ELŐBBIEK, MÁTYÁS, PALÓCZI, DRÁGFI, ISTÓK, KIRÁLYI
VADÁSZOK ÉS KÜRTÖSÖK.

SIÓ

(*A medvebocshoz.*) Ne fészkelődj, kis öreg! Ez minden magyar ember és minden magyar bestia fölkent királya.

MÁTYÁS

(*Istókhöz halkán.*) Ott szunnyadoztam, ot lesz a gyűrűm! Keresd meg, kis borzebem!

ISTÓK

(*A fa alatt keresgél.*)

PALÓCZI

(*Mátyáshoz.*) Könyörgök, uram, hallgas reám!

MÁTYÁS

Szívesen, ha arról beszélsz, amihez értesz... Te mindig viseled a mór páncélingedet? Most is viseled?

PALÓCZI

Most is uram, már megszoktam . . . Kegyes engedelmeddel azonban a temesi bánságról beszél-nék . . . A vajda, uram, érdemes főúr és nálánál senki sem méltóbb e fontos tisztre . . .

MÁTYÁS

De nem nehéz a páncél?

DRÁGFI

Oly könnyű, mint egy selyemujjas. Ha leve-tem, elfér a féltényeremben . . . Ha méltóztatnál meghallgatni, uram — a vajda hatalmas és vitéz úr . . . Ha a multban férhetett is némi kétség a hűségéhez: holtáig híved lesz, ha temesi bánná teszed . . .

MÁTYÁS

S megvéd a törszúrás ellen?

DRÁGFI

A vajda?

MÁTYÁS

A páncélinged!

DRÁGFI

Meg, uram. Sok próbát tettünk már.

PALÓCZI

(*Halkan Drágfihoz.*) Félek, nem lehetünk hasznára a vajdának. Könnyebb marékra kapni a szálló fecskét, mint a király szeszélyes szellemét.

DRÁGFI

(*Halkan.*) Török vagy szakad! (*Fönn.*) Még valamit ajánlok bölcs megfontolásodba, felséges

uram. A vajda hatalmas és vakmerő főúr. Ha el-
űtnéd a bánságtól, amelyre nagyon áhítozik, meg-
sértődnék a büszkesége. S neki sok jóbarátja van.

MÁTYÁS

Te is barátja vagy?

DRÁGFI

(Meghajtja magát.)

MÁTYÁS

Molnár!

KINIZSI

(Ki eddig szerényen a háttérben volt.) Parancsolsz, felséges uram?

MÁTYÁS

Az egyszeri molnárlegény elment az erdőbe s
összetalálkozott az állatok királyával. S a király
így szólt a molnárhoz: Próbára teszem az esze-
det. Ha megállod a próbát, egy malomkövet akasz-
tok a nyakadba. Ha nem állod meg, adok neked
száz aranyat.

KINIZSI

(Magában.) Száz arany sok pénz, de hátha
több a malomkő?

MÁTYÁS

(Drágfi úrra mutat.) Ismered ezt az urat?

KINIZSI

Ismerem.

MÁTYÁS

Miféle úr?

KINIZSI

Nekem jó, mert gyakran kedvezett nekem.

MÁTYÁS

Ha azt mondanám: Ez az úr a király esküdt ellensége, szúrd szíven, molnár! Mit szólnál?

KINIZSI

Semmit, uram.

MÁTYÁS

(Átadja neki a törét.) Szúrd szíven, molnár!

KINIZSI

(Gyorsan megdöfi Drágfi.)

DRÁGFI

Királyom!

KINIZSI

(Meglepetten nézi a tört.) Hát ez mi?

MÁTYÁS

Elég. *(Drágfihoz.)* Hisz tudom, hogy mór-ing van rajtad, amely jobban megvéd, mint várak fala. De ha azt mondom a molnárnak, hogy szúrjon torkon, nem véd meg az inged.

DRÁGFI

S mire való, uram, e kegyetlen próba?

MÁTYÁS

Hogy megbékíthesselek egy szép paripával. Három ló kivételével választhatsz az istállóimban.

DRÁGFI

Köszönöm, kegyes királyom!

MÁTYÁS

Térdre, molnár!

KINIZSI

(Letérdepel.)

MÁTYÁS

A végzet jóváteszi általam a tévedést, amelyet elkövetett, midőn téged lisztes zsákon hozott a világra. Báb voltál, szétpattantom rajtad a szűk polyát, kelj szárnyra, te pompás pillangóm s repülj az örökkévalóság hajnalfénye felé.

MIND

(Leveszik a süvegjüket.)

MÁTYÁS

A király kardja a király jobbjától veszi avató erejét, a király jobbja a király szellemétől. Megütlek, paraszt, királyi jobbommal, — az legyen az utolsó ütés, mit eltűrsz. Kelj fel, nemes Kinizsi Pál uram, te légy bihari, temesi és bácsi főispánom, te légy temesi bánom.

KINIZSI

(Megsemmisülten.) Temesi bán —?

MÁTYÁS

Általam lettél azzá, nekem légy az. Ne feledd: a fejedet az én vállamon tartod, helyetted én gondolkodom. Én a kezemet a te karodon tartom, kit sújtani akarok, azt általad sújtom. És kívánom: maradj holnapig egyedül ifju szerencsédde s elmélkedj multadon s jövődön. S véss emlékedbe ezt: a por, melyből kiemeltelek, por marad és vonz — ha elejt a kezem, visszahullsz!

PALÓCZI

A molnár temesi gróf?

DRÁGFI

És három megye főispánja?

MÁTYÁS

Tanácsot is adok a kalácshoz. Tárt karokkal, mosolyogva lépj a főurak elé. Ki elfintorítja az orrát, mikor megöleled, annak törd be a koponyáját s tapasztalni fogod, hogy a koponyája üres. Megértettél, bán?

KINIZSI

Meg, uram és köszönöm! *(Drágfihoz.)* Megengeded, uram, hogy megöleljelek?

PALÓCZI

Megtisztelsz, nemes bánom!

DRÁGFI

Mindig szerettelek, Kinizsi, s örülök a szerencsédnek! *(Megöleli.)*

ISTÓK

(Mátyáshoz halkan.) Hiába kerestem, uram!

MÁTYÁS

Lehet, hogy a sátramban feledtem . . . A köpenyegemet s a kardomat! Ma estére kiki szabad. Hagyjatok magamra s megtiltom, hogy bárki is kövessen!

PALÓCZI, DRÁGFI, ISTÓK

(Meghajlással jobbra el.)

MÁTYÁS

(A köpenyt a vállára vetette, a kulcsot a kezében.) Nyugvóra tér a nap, egy óra még s az

esti csillag útban látja a szerelmes királyt Benigna kamarája felé! (*Balra el.*)

TIZENNEGYEDIK JELENET.

KINIZSI, SIÓ.

KINIZSI

(*Magában, meghatottan és töprengve ismétli Mátyás szavait.*) Báb voltam, szétpattant a szűk pólya, most szállhatok . . .

SIÓ

(*A fa mögül előlép.*) Szállj hát a várkert felé, hol rólad álmodik a legédesebb asszonyvirág.

KINIZSI

(*A homlokára üt, ujjongó örömmel.*) Benigna! (*Megesókolja Siót.*) Haj, de jó dolog főispánnak lenni! (*Jobbra el.*)

SIÓ

(*Magában.*) A főispán szeme szikrát szór, Benigna szive szalmakazal — hamar papot nekik, aztán hadd égjenek pörnyévé!

TIZENÖTÖDIK JELENET.

SIÓ, STÓZIUSZ.

STÓZIUSZ

(*Balról, dagadt homlokkal, furkós bottal.*) Itt vagy, te süvölvény! Az ingoványba csaltál!

SIÓ

(*Eléje tartja a gyűrűt.*) Ismered-e gyűrűt?

STÓZIUSZ

(Leereszti a botot.) A király gyűrűje!

SIÓ

Magyarország királya fővesztés terhe alatt meghagyja neked, silány jobbágy, hogy futva fuss a tihanyi apáthoz és futva vidd a papot Benigna várába.

STÓZIUSZ

(Átveszi a gyűrűt.) Minek?

SIÓ

Hogy megesküsse a földesasszonyt a vitézzel, kit a kamrájában talál. Szaladj! *(Előrelép, magában.)* Tíz hírnököm most fürgetegként fussa be a falvakat s kastélyokat... Ma lakzi lesz a várban s én száz vendéget csődítek oda. Ha zsong a nagyterem a lakodalmas néptől és macskatalpon belopja magát a szerelmes király: királyi tréfa lesz!

— Fügőny. —

HARMADIK FELVONÁS.

(Gót terem Benigna várában.)

(Balról elől: kandalló. Balról hátul: főbejárat. A háttérben szélesebb ajtónyílás, mely egy lépcsőfokon át a házi kápolnába vezet. A kápolna ajtaját zsinórra járó gobelin zárja el; a gobelin mögött még egy fehér vászonfüggöny, melyen az árnyékjáték lesz. A hátsó jobb sarokban beugró fülke, benne nagy gótablak. Az ablakon át látni lehet a vár egyik tornyát s a háttérben a mélyen fekvő Balatont. Jobbról titkos ajtó, melyet egy páncélos lovag képe borít.)

ELSŐ JELENET.

KINIZSI, GUNDA.

KINIZSI

Kérlek, szép leány, jelentsd asszonyodnak, hogy nemes Kinizsi Pál van itt, a temesi bán, Bihar-Temes- és Bácsvármegye főispánja.

GUNDA

Hosszu név az én kurta leányszemnek. Mondd még egyszer, uram! Vagy ne mondd! Elég lesz ennyi: a szépbajuszu vitéz van itt és meglátod: az asszonyom repülve jön! *(Balra el.)*

KINIZSI

(*Egyedül.*) Hogy vagy, nemes bánom? Köszönöm, jól vagyok! Hogy is lehettem ily sokáig sült paraszt?! Hamar egy talpig érő, békazöld bársonymentét nekem s kétrőfös structollat a süvegemhez! Száz huszár előttem, száz huszár a sarkomban — úgy járom be a megyémet. Ki az a vállas nagyúr, a párduccsótáros paripán? — kérdik a vásáros népek. — A temesi bán! Persze, hozzátesszik majd: azelőtt molnárlegény volt a lelkem... Tudom, mit kell tennem! Nagy furfangosan magam gyakran beszélek molnár-hasonlatokban. Üresen jár a garatod, öcsém! Ez víz a malmadra, barátom! A csacsit tréfásan molnár-paripának nevezem. Ez a magam csipkedése népszerűvé fog tenni. Magamnak molnár maradok, de ha más szólít annak: kobakon ütöm!

MÁSODIK JELENET.

KINIZSI, MOLNÁRNÉ.

MOLNÁRNÉ

(*Balról besiet, magában.*) Itt van! (*Zavartan.*) Kinizsi!

KINIZSI

De kipirult az arcod futás közben!

MOLNÁRNÉ

Hallottam ám, hogy nagy öröm ért — főispán uram! (*Közelebb jön.*) Kinizsi — te mondtál valamit az erdőben...

KINIZSI

Te is mondtál valamit.

MOLNÁRNÉ

Tréfáltam ám!

KINIZSI

Magam is. Tudod, menyecske, mi nagy urak, ha nem vagyunk éppen csatában vagy a király tanácsában, szívesen szórakozunk tréfásan évődve. De számítunk reá, hogy az ilyen okos menyecske megérti a tréfát. Ihol két arany, végy magadnak pántlikát érte . . . (*A zsebében keresgél, majd eszébe jut, hogy nincs pénze.*) Majd megfizeti a báni kincstartónk.

MOLNÁRNÉ

(*Balra indul, elsírja magát.*) Hát ilyenek a férfiak! (*Dacosan.*) Most várnagyné leszek — azért is! (*Beereszti Benignát, aztán el.*)

HARMADIK JELENET.

KINIZSI, BENIGNA.

BENIGNA

(*Balról jön, nagy felindulással.*) A Szűz csudája ez?

KINIZSI

A tó lomha vize, ha vonzza a nap, felhővé lesz és szállni tanul. Vonzottál, szép, tüzes napom — a lábadohoz szálllok . . . (*Letérdepel.*) Kinizsi bán vagyok, a temesi gróf.

BENIGNA

Óh, szűz anyám!

KINIZSI

Te vagy a kéz, én a hárfa. Megérintettél s
s magasztos zene zsong a lelkemben. A hárfa
boldog borzongással kérdi: enyém e hang?

NEGYEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, SIÓ.

SIÓ

(Balról belépett, halkán pengeti a lantját.)
Te vagy a tökmag, én a cinege. Csír, csír — de
jó, hogy rád találtam! *(A nyitott ablakba ül a*
jelenés végeig.)

KINIZSI

Csipkedj, fiam — nekem most ez is gyönyörűség
S gyönyörűség volna, ha kitérdepelhetnék a
vár piacára s kérdehetném: Ki voltam? Ki vagyok?
Mi történt velem?

BENIGNA

Kelj fel, édes Kinizsi uram!

SIÓ

(Magában.) Adnának valamit, ha most ket-
tesbe hagynám őket!

KINIZSI

Hadd térdepeljek, nem az asszony előtt, de az
Úr előtt, ki nekem teremtett. Szédülök s boldog
vagyok, mint a szárnyra kelt sasfők. Ha álom
volna, kérlek, hagyj álmodnom még egy darabig.

SIÓ

Csipd meg, asszonyom, az álmos molnárt, hadd érezze, hogy főispán.

BENIGNA

Kelj fel, édes Kinizsi uram.

SIÓ

Kelj fel, főispán uram s nyilatkozzál: hogy leszünk az esküvővel?

ÖTÖDIK JELENET.

ELŐBBIEK, VÁRNAGY, MOLNÁRNÉ.

VÁRNAGY

(*A molnárnéval belép.*) Kegyelmes asszonyom, egy pap van künn.

BENIGNA

Miféle pap?

VÁRNAGY

A király pecsétgyűrűje van ujján. Mátyás úr nevében jött, beszél s parancsol.

BENIGNA

(*Ijedten.*) Mátyás nevében? Jaj!

KINIZSI

Mit parancsol a felséges úr?

VÁRNAGY

Az a parancs, hogy a nagyasszony esküdjék meg Kinizsi urral.

KINIZSI

Mit mondasz?

BENIGNA

Hogy én —? Kinizsi, hallod? Hogy mi —! Ez ő, ez Mátyás! S én azt hívé, én azt hihettem —

KINIZSI

Mit hittél?

BENIGNA

Most ismerek csak rád, felséges királyom! Óh, hogy szégyelem magam!

KINIZSI

Mért szégyeled magad?

BENIGNA

Azt hittem, hogy ő is ember!

KINIZSI

S nem az?

BENIGNA

Úgy játszott az együgyűségemmel, mint apa a gyermekével! Olvasott a szivemben, mint a végzet szeme!

VÁRNAGY

Mit mondjak a papnak?

BENIGNA

Vezesd a kápolnába. A király parancsolja!

KINIZSI

A király!

SIÓ

S ha azt parancsolná a vadmalacoknak, hogy egyenek makkot?

MOLNÁRNÉ

(*Meglöki a várnagyot.*) Beszélj!

VÁRNAGY

Beszélek! (*Fönn.*) Úgy végeztetett a sors könyvében, nagyasszonyom, hogy az ember ne éljen egyedül, hanem vegye a nyakába a házasság szent igáját... Ez istenfélő özvegyasszony szemre nem rút, a mellett tiszta, szerény, engedelmes s engem imád...

BENIGNA

Hogyan? Te és a molnárné —?

MOLNÁRNÉ

(*Pillantással Kinizsire.*) Őt választottam, bár mást is választhattam volna, mert hét falu legénye járt utánam.

BENIGNA

S ki őrzi majd éjjel a várat?

VÁRNAGY

A várnagy.

BENIGNA

S a malmot?

VÁRNAGY

A molnárné.

BENIGNA

S a molnárnét ki őrzi?

VÁRNAGY

Ezen még nem gondolkoztam!

SIÓ

Gondolkozzál, várnagy, míg kirügyezik a homlokod s nő, száz ágat-bogat hajt a gondolat.

KINIZSI

Ily dísztelen ruhában esküdjem? Ha kardom volna legalább!

BENIGNA

A várnagy elvezet a fegyvertárba, uram, válassz apám kardjai között. (*Várnagyhoz.*) S ha úgy akarjátok: együtt esküdhetek velünk!

KINIZSI

Fegyvert, várnagy, ne mondja a pap, hogy Benigna asszony szabólegényhez megy! (*Várnagygyal és molnárnéval balra el.*)

HATODIK JELENET.

BENIGNA, SIÓ.

SIÓ

(*Magában.*) Dudál a keszthelyi szél, ma táncra kelnek a balatoni tajték-kecskék.

BENIGNA

(*Magában.*) Úgy játszott velem, mint apa gyermekével . . . En jó királyom!

SIÓ

Ni, — most meg sir! (*Lassan Benignához megy.*) Ki szomorított meg, édes asszonyom?

BENIGNA

Boldog vagyok, nem szomorú.

SIÓ

És mégis könyezel? Ilyet még sohse láttam! De furák is vagytok, emberek! Mutasd! (*Az újjával megérinti Benigna szemét.*) Harmatcsepp — huj, hogy csillog, villog! (*Megizleli.*) Jé — hisz ez édes!

BENIGNA

Ülj ide, vad gyerek s maradj veszteg!

SIÓ

(*Leül Benigna lábához.*) Bajos lesz. Ha Keszthely felől dudál a szél, bizsereg a vérem s ficáncodik a lábam.

BENIGNA

Mondd, mért kedvellek?

SIÓ

Mert nagyon kedves vagyok. Ezt sokszor mondták nekem lányok, menyecskék s a tapasztaltabb özvegyasszonyok hozzátették: Bár serkenne már a bajuszod!

BENIGNA

Hallgass, mert megharagszom. Akarsz a váramban maradni? Szép köntösbe ruházlak.

SIÓ

Prémesbe? Arany paszomántosba?

BENIGNA

Jó lesz neked az ezüst is!

SIÓ

Én leszek a ház barátja, az asszonyság tanácsadója s a gyerekek nevelője. A kis Kinizsieket majd én nevelem — mind a kilencet! Sok hasznos tanácssal szolgálhatok. Mert tudnod kell, a férfiak nem mind egyformák: ami a szárazmolnárnak botütés, az a vízimolnárnak csiklandozás.

BENIGNA

Amit a nyelveddel vétesz, azt megbocsátom a szemednek. Szeretem a szemedet!

SIÓ

Hiúságból szereted, mert hasonlít a te szép szemedhez.

BENIGNA

Nem szép a szemed. Olyan szilaj, mint a gébicsé.

SIÓ

A tiéd alamuszi, mint a tisztas özvegyasszonyé általában és a sötétben egerésző macskáé különösen.

BENIGNA

Te — fülön foglak!

SIÓ

Benigna, ha az urad a korcsmában késik s te érte mégy, ne mondd neki, hogy ég a vár, mert akkor még egy itcét rendel. De kiálts be a korcsma-

ajtaján: „Molnár! Beszakadt a gát!“ Attól kijózanodik minden vizimolnár s tüstént hazaszalad. Ha pedig perelsz vele s nem bírod már szóval, akkor ne nevezd korhelynek és naplopónak, aminek az első uradat szoktad nevezni — bivalynak ez csak szúnyogcsípés, — de tört döfhetsz a szívébe, ha azt mondd neki: „Lisztlopó!“

BENIGNA

(*Fölkapja a guzsalyt.*) Jaj — most megüttek!

SIÓ

(*Az ablakba menekül s ott leül a párkányára.*)
Főispánné vagy, Benigna, vagy molnárné?

(*Kinizsi hangja balról: „Benigna!“*)

BENIGNA

(*Sióhoz.*) Megállj, kis haszontalan! (*Balra el.*)

(*Kivül alkonyi pír.*)

HETEDIK JELENET.

SIÓ, LESENCZE, GYÖNGYÖS.

LESENCZE

(*Amint Benigna betette az ajtót, rögtön megjelenik kívül az ablakban s kezével befogja Sió szemét.*) Ki vagyok?

SIÓ

(*Éneklő hangsúlyozással.*) Békakezed, halszagod, nádiveréb-hangod van. Jó estét, húgocskáim!

LESENCZE

(Örömmel.) Te tolvaj!

GYÖNGYÖS

Te csavargó tündér — hogy vagy?

SIÓ

Húgocskám, ti még hírbe kevertek! Itt tisztas keresztyén embernek ismer mindenki s ha ilyen gyanus társaságban látnak, ez ártani fog a pályámnak.

LESENCZE

(Izgatott örömmel.) Dudál a szél! A keszt-helyi szél! Hallod?

GYÖNGYÖS

(Szintúgy.) Hajhó! Nagy táncra készül ma a Balaton apraja-nagyja!

LESENCZE

Gyere velünk, Sió!

GYÖNGYÖS

Táncolj velünk!

LESENCZE

Senki sem lejt úgy, mint te!

GYÖNGYÖS

Ma Szent Mihály éjszakája van — Sió, ma minden szabad a tóban!

SIÓ

Huj, be széles kedvvel járnám veletek a hultámtáncot, de a mulatság előtt jár a kötelesség... Férjhez adom Benigna nénémet, s mint családfőnek nekem kell fogadnom a vendégeket... Pedig a vendégek közt lesz a király is.

LESENCZE

A fényes homloku király?

GYÖNGYÖS

Az édesajku király?

SIÓ

Hop ni! — ti tehetnétek nekem egy szívességet!

LESENCZE

Mi az? Mi az?

GYÖNGYÖS

Megtesszük! Meg!

SIÓ

A Bakonyban lakik az árnyékcsősz — alkonyattól hajnalig ott legelteti szörnyen fura árnyéknyáját. Mondjátok neki hogy Sió, ki már nem egyszer volt szíves hozzá, most arra kéri, tereljen ide egy falkát a jószágaiból. Fantasztikus és egyre váltakozó képük mulattatni fogja a vendégeimet. De beszéljete komolyan vele, mert szeszélyes az öreg és gonosz játékból gyakran számárrá torzítja a tudós ember árnyékát és tudóssá a számárét. *(Az ajtó felé fülel s ijedten szól.)* Pszt!

GYÖNGYÖS ÉS LESENCZE

(Kacagva eltűnnek.)

NYOLCADIK JELENET.

SIÓ, ISTÓK, PIPACS, STÓZIUSZ.

ISTÓK

(*A többiek előtt balról beszalad.*) Sió! Sió!
Itt van Sió! (*A nyakába ugrik.*)

PIPACS

Te tolvaj! Hát illik így faképnél hagyni kedves nevelőapádat? (*Megöleli.*)

STÓZIUSZ

(*A könyvvel hóna alatt, szimatolva jár körül.*)
Hangokat hallottam! Ki beszélt itt? (*Az ablakban.*)
Hm — két fehér kócsag száll a tűzpiros Balaton fölött . . . (*Sióhoz szigorúan.*) Miféle hangok voltak azok?

SIÓ

Mit tudom én? A tó egész vidéke telve van hanggal és harmóniával. Hol a fejem fölött dudál valami, hol meg künn a tóban zengik a nevem . . . Nekem ez igen kellemetlen s már panaszra is akartam menni a felséges királyhoz, hogy szedje ráncba a láthatatlan mihasznákat!

STÓZIUSZ

(*Pipacshoz.*) Denique mondom: A balatoni szellemek szemet vetettek e fiúra! (*Sióhoz.*) Őrizkedjél a tótól! Játszik veled, csalogat, vonz és végül elnyel!

PIPACS

Ne búsítsd apádat! Esküdjél meg, hogy soha életedben nem fogsz megfürödni!

KILENCEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, PALÓCZI, DRÁGFI, TÖBB ÚR ÉS HÖLGY

PALÓCZI

(*Balról belép.*) Kocsin, lovon, nagy csapatokban jönnek a vendégek. A király nevében hívják őket a várba és egyikük se tudja, miért jött.

DRÁGFI

Én azt hiszem, még látjuk ma ő felségét. Valami tréfa készül itt s ha nem csalódom: Mátyás úr a szerzője.

SIÓ

(*Magában.*) Meglesem a király jöttét. Erre kell jönnie a titkos folyosón! (*Jobbra a kis ajtón el.*)

TIZEDIK JELENET.

ELŐBBIEK (SIÓ nélkül) BENIGNA, majd GUNDA, VÁRNAGY, FALUSI BIRÓ, MINDKÉT NEMBELI SZÜRETELŐK ÉS GYERMEKEK,

(*A szüretelők tisztelgő menetben jönnek; a menetet a falusi bíró vezeti, nyomában két parasztleány lépked, kik vállukra vetett rúdon egy óriás kanadai szőlőfürtöt hoznak. A fürtöt jobbra-balra fehérruhás kis leányok kísérik, virágos kosarakkal a kezükben. A szőlőfürt után parasztleányok, legények és öregek jönnek. Két várbeli csatlós égő karosgyertyatartókat hoz be.*)

PALÓCZI

Itt jön Benigna asszony!

BENIGNA

Köszöntelek nemes vendégeim. Régi szokás, hogy Szent Mihály estéjén újbó áldomást iszunk a várban s ha elfogadjátok azt, mit jó szívvel adhatok: kedves vendégeim lesztek nekem! S ne sértsen, ha e napon, ős balatoni szokás szerint, hű jobbágyaimat is asztalomnál látom.

VÉN PARASZT

A tizedet a törvény okáért fizetjük, de ezt a fürtöt, a legszebbet, mely a határban termett, szeretből adjuk.

BENIGNA

Nem volt még ily szüret a Balatonon! Az Úr nemcsak a szölleimet, a szívemet is megáldotta. Aki tömlöcöt ül szolgálaim közül, az legyen szabad. És aki tartozik az uraságnak, munkával vagy adóval: én eltörölöm az adósságát. És ha van szerelmes pár a falvaimban, az váltson keszkenőt és én házasítom ki. És harminc falvamban, aki eszik, iszik s mulat e tündöklő éjszakán: az én kalácsomat eszi, az én boromat issza s az én rovásomra húztatja a nótáját.

TIZENEGYEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, SIÓ.

SIÓ

(*A titkos ajtón jön.*) Urak, asszonyok és parasztok! Míg hármát ketyeg hazafias szívetek: itt lesz Mátyás úr, az apostoli király!

MIND

A király!?

BENIGNA

Fogadjuk szépen, fogadjuk lelkesen, fogadjuk szeretettel!

STÓZIUSZ

Mondjak egy orációt a trónon ülő Juszticiáról?

BENIGNA

Kisleányok előre — virágot szórjatok útjára!
(*Várnagyhoz.*) Helyükön vannak a zenészek? S a pattantyúsok?

VÁRNAGY

(*Az ajtóhoz siet és kikiált.*) Vigyázz! (*Behozza a vár nagy kulcsát egy selyemvánkoson.*)

(*Rendezkedés. Valamennyien feszült figyelemmel a titkos ajtó felé fordulnak.*)

SIÓ

(*Fülét az ajtóhoz szorítva.*) Csitt—csitt! A sötét falat végigtapogatva, nesztelen talpokon oson, suhan az éj lovagja . . . Mit szól vajjon, ha a kedvese helyett itt találja a lojális vármegyét?

BENIGNA

Már hallom!

SIÓ

(*Kitárja az ajtót, aztán sebesen hátravonul s a kápolna függőnye mögé sikklik.*)

TIZENKETTEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, MÁTYÁS.

(Nagy köpenyegben, szemére húzott süveggel, karddal és égő lámpással a kezében betoppan.)

(Mind: „Éljen a király!” A kisleányok virágot szórnak eléje. Kívül zeneszó s ágyúzás.)

BENIGNA

Atyám!

MÁTYÁS

(Aki a meglepetéstől dermedten állott, most erőt vesz magán.) Atyád?

BENIGNA

Elmúltóztattad tőlem kérni a vár kis kulcsát. Én odaadtam s most fölajánlom ím a vár nagy kulcsát is, tetejébe az én és mindannyiunk szívét. *hatalm*
(A várnagy kezéből kiveszi a kulcsot és felajánlja *fiának*
a királynak.)

MÁTYÁS

(Magában.) Ez csapda! Mátyás — most légy király! (Nyájasan, leereszkedőleg, némi iróniával.) Köszönöm a kulcsokat és a szíveket! (Főlemeli Benignát.) Kelj föl, drága asszonyom! Szívesen jöttem ide, mert atyai szívemnek mindenkor jól esik, ha hű alattvalóim között időzhetek. E fényes fogadás valóban meglepő — fogadjátok érte királyi elismerésemet!

MIND

Éljen a király!

MÁTYÁS

E gyermekek valószínűleg idevaló gyermekek?

BENIGNA

Igen, felség, mind idevalók!

MÁTYÁS

(Egy kisleányhoz.) Mi a neved, kisleányom?

KISLEÁNY

Majiska!

MÁTYÁS

Mária a nevek királynője! Imádkozzál gyermekem szent pátrónádhoz s kövesd az erényben! (Csókra nyújtja kezét.) A levegő itt, úgy látszik, jó lehet, mert szépen fejlődnek a kicsinyek.

BENIGNA

Parancsodra, felség, a levegő itt nálunk igen jó.

PIPACS

(Palóczyhoz.) A király haragszik, mert nagyon udvarias.

MÁTYÁS

(Körüljárva a teremben.) A megyei birtokosok, nemde? Kielégítő volt az idén a termés?

EGY ÚR

Bor szépen termett, felséges uram, de az ára bizony gyöngé.

BENIGNA

Felséges uram, hódolattal kérlek, engedd meg, hogy néhány percre hű alattvalóid körében hagyassalak. Parancsod szerint megyek a kápolnába.

Addig majd mulattatja felségedet a zene! (*Balról el.*)

(*Gunda, Várnagy, Molnárné és a szőlőt vivő legények Benigna után el.*)

MÁTYÁS

A zene? Oráció is lesz vagy recitálás? Én rajongok az ilyen esztétikai élvezetekért — ma különösen! (*Leül.*) Nos, halljuk a zenét!

(*A hölgyek és urak Mátyás körül a színpad jobb oldalán álló és ülő csoportokba rendezkednek. Sió és Istók a király lábához ülnek; a kisleányok melléjük telepednek. A parasztok a színpad bal oldalán tetelednek a padlóra. Minden szem a hátsó ajtó felé fordul.*)

TIZENHARMADIK JELENET.

ELŐBBIEK, SIÓ.

SIÓ

(*Külép a függöny mögül s mélyen meghajlik.*)

MÁTYÁS

Lám, a derék Izé! Te fogsz zenélni?

SIÓ

(*Nagyon alázatosan.*) Ha megengeded, uram, inkább egy komédiát mutatnék be.

MÁTYÁS

Teátrum lesz? Hisz ez fölötte érdekes! Plautusz vagy Arisztofanesz? Bár Terentiusz se kutya!

SIÓ

Csak árnyékjáték, felség s magam vagyok a komédia szerzője. *(Szétvonja a kápolna függönyét, amely mögött fehér vászonfal látszik. — A szolgák eloltják a gyertyákat. A vászonfal hátulról erősen meg van világítva.)*

MÁTYÁS

Nos, lássuk a kórust!

SIÓ

Itt van — kórus, szerző és függönyhúzó egy személyben.

PIPACS

(A király lábánál.) Egész Noé bárkája e kölyök feje: annyi szellemi baromfi tollaszkodik benne.

SIÓ

Prológus!

MÁTYÁS

Elengedem! Térj a dologra!

SIÓ

Tisztelt közönség! A gyöngébbek kedvéért elmondom, hogy mi az árnyékjáték: oly játék, ahol árnyékok játszanak!

PIPACS

Fiam, ha lehetséges, tarts némi mértéket a szemtelenségben!

(Halk zene a színpad mögött.)

Világítás

SIÓ

Az első aktor egy királyt ábrázol.
 Talán bocsánatot is kéne kérnem
 A netán itt lévő fölötté tisztelt
 Király uraktól, hogyha ezzel némileg
 A köteles respektus ellen látszom vétetni.
 Az árnyék-fejedelem, akihez szerencsénk lesz,
 Nemcsak vitéz s erős, de bölcs és nagyszívű.

MÁTYÁS

Ilyen minden király, míg szuszog. Életében
 Nero is ilyen volt.

SIÓ

A daliás alakján meglátjátok, hogy ki ő
 S nemes vonásain, melyeket nagy fölényű
 Elméje domborított klasszikussá . . .

(Tapsol, magában.)

Segítsetek, ti balatoni jóbarátok!

TIZENNEGYEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, GYÖNGYÖS, LESENCZE ÉS AZ ÁRNYÉKJÁTÉK
 SZEREPLŐI.

(Gyöngyös és Lesencze megjelennek az ablakon kívül, az alkonyi fényben, a honnan vidám kíváncsisággal nézik az árnyékjátékot. A vásznon egy rókafejű király alakja jelenik meg, koronával a fején.)

PIPACS

Köszöntelek, fenséges lúdtolvaj!

MIND

(Nevetnek.)

SIÓ

(*A vászonra néz, ijedten.*) Aj jaj — becsapták a mihasznák!

(Fönn.)

Bocsánatot uram — a rendezőnek tévedése . . .
Tévedni emberi dolog!

PIPACS

Megbotoztatni is emberi dolog!

SIÓ

Tekintetes közönség! Ezópusz óta tudhatnátok, hogy a költő jelképesen állat-alakba ölti a szenvedelmeket. E király hatalmas, mint a pusztá dörgő szavu uralkodója, amellet vitéz, miként a leopárd. Sajnálom, hogy rendezőm a fejedelmi szellem e mellékes formáját választá szimbolumnak s előadás után majd rendreutasítom.

MÁTYÁS

A többi bestiát majd hozzáképzjük a rókához. Folytasd, kórus!

SIÓ

A második szereplő egy bájdús úrihölgy, aki, ha nimfaként járná a berkeket: lába keskeny nyomában száz szatir lihegne.

(*A vászonon egy lúdfejű hölgy jelenik meg.*)

MÁTYÁS

Lám, lám, egy kis liba, kiből idővel — ha Isten úgy akarja — lehet még vén lúd is!

SIÓ

(*Magában.*) Vesztemre tör a balatoni csöcselék! (*Fönn.*) A rendezőnek tévedése! A szende, karcsunyaku hattyu járhatott eszében, mint kellemes allegória s hattyu nem lévén keze ügyében, a véle rokon vizimadarat választá . . .

PIPACS

Az expozíció túlságosan áttetsző: mi lehet ebből más: mint libakoppasztás?

MÁTYÁS

A koppasztásnak sok metódusa vagyon — reméljük Sióé eredeti.

PALÓCZI

Lám, lám — a lúdtolvaj gitározik!

DRÁGFI

Most térdre hull és könyörög. Mit adhat egy liba?

PIPACS

Egy tollseprőt. Egy kis libamájpástétomot.

PALÓCZI

A hölgy most régi libaszokásként ellágyul.

DRÁGFI

Csókot vet neki, egy kulcsot ad neki . . .

PIPACS

(*A parasztleányok felé.*)

Sirasd a húgod vesztét, óh Panna, Kata, Julcsa,
E kulcs, ha nem csalódom, a hálószoba kulcsa.

STÓZIUSZ

Utique videlicet: a libaólnak kulcsa! Hehe!

PALÓCZI

Hogy mulat felséged?

MÁTYÁS

Felségesen!

STÓZIUSZ

A dráma immorálisan indul, itt már mint deus ex machina csak egy erényes komondor segíthet, ki elzavarja a rókát. Hehe!

(A róka- király, miután a lúd-hölgygyel eljátszotta a leírt ballet-némajátékot, most láthatólag boldogan távozik a kulcsccsal. A lúd hosszú orrot mutat a távozónak.)

DRÁGFI

Mi ez? A lúd gúnyt űz a rókából?

PALÓCZI

A tolla fehér, de a lelke fekete!

SIÓ

Most jön az erény-bakter, *húga*
Az ipse nem nagy ész,
De gyönyörű karakter
És elismert vitéz.

(Egy ökörfejű vitéz jelenik meg.)

Ily jó fiút nem látott még a föld:
A külsején is látszik: férjjelölt!

STÓZIUSZ

Jupiterre mondom: teljesen fölszerelt férj. Az asszonynak már semmi dolga se lesz vele.

(Az ökör letérdepel a lúd előtt s taglejtésekkel szerelmet vall.)

PIPACS

Unom a Sió komédiáját. Kérek egy taglót: tragédiára fordítom.

SIÓ

Kis csendet kérek, tisztelt közönség. Szent ember jön, a pap.

(Bagolyfejű pap árnyképe jelenik meg.)

STÓZIUSZ

Egy bagoly, melyet elfelejtettek Athénbe vinni. Hehe!

PALÓCZI

Pszt! Esküvő lesz!

(A két árny letérdepel, a pap megáldja őket. A függöny mögül halk orgonaszó hallatszik.)

PIPACS

Egy gondolat bánt engemet, uram: milyen lesz a jövő nemzetség? Szarvas liba, vagy pelyhes borju?

PALÓCZI

(*Halkan.*) A felség rosszkedvű. Mi bántja, vajjon?

(*A vászon jobb sarkában megjelenik újból a róka, lámpással és kulccsal a kezében.*)

DRÁGFI

Ihol a róka a kulccsal!

PALÓCZI

(*Mátyáshoz.*) Felséged unja a tréfát?

MÁTYÁS

Ellenkezőleg. Kiváncsi vagyok, mit szól a tréfához a róka-király.

SIÓ

Magam is kíváncsi vagyok! (*Fenn.*) Szép hölgyeim, vitéz uraim! Bevallom, zavarban vagyok, hogyan bogozzam ki a komédia csomóját . . .

MIND

(*Nevetnek s méltatlankodnak.*)

PIPACS

Záptojást a szerzőnek!

MÁTYÁS

Ha te nem bogozod ki, ki bogozza?

SIÓ

Felséges úr, ki mindent ért és mindent lát,
Tetőzd be vidám véggel e komédiát!

TIZENÖTÖDIK JELENET.

(Gyöngyös és Lesencze eltűntek. A vászonfüggöny felgördül. A kápolna látszik; az oltárt vaszgyertyák világítják meg. Az oltár előtt Kinizsi és Benigna térdepelnek díszben, előttük a pap arany ornátusban. A kápolnában van még a várnagy, a molnárné és Gunda. Az orgona most hangsúlyosabban szól. Az oltár gyertyái megvilágítják a termet is.)

MIND

(Meglepetten és megindultan fölkelnek.)

MÁTYÁS

(Magában.) Mátyás — most légy király!

KINIZSI ÉS BENIGNA

(Fölkelnek, lassan kilépnek a kápolnából s térdre ereszkednek Mátyás előtt. Kinizsi ezüst páncélinget visel, fölötte barnaprémés fehér mentét.)

BENIGNA

A lábadnál, nagy király, a lábadnál hadd térdepeljünk. Bocssás meg, hogy szívemre vettem vidám s engem megtisztelő tréfádat. Én gyöngé nő vagyok és gyöngé elmével itélek. Embernek hittelek s most szédülő fővel s repeső szívvel tapasztalom, hogy a végzet bölcsesége ül fejedelmi trónodon.

MÁTYÁS

Kelj föl, kérlek, asszonyom!

KINIZSI

Uram, te parancsoltál s én boldog vagyok, hogy egész szívvel engedelmeskedhettem.

MÁTYÁS

Lehet, hogy azt akartam. Igen, ilyenformán terveztem. De te parancsról beszélsz, bán?

KINIZSI

Parancsról, uram, melyet a pecsétgyűrűddel együtt vettem.

MÁTYÁS

(*Az ujjához kap.*) A gyűrűmmel? Hol van? Honnan vetted?

KINIZSI

E jámbor pap hozta, uram.

STÓZIUSZ

Én vittem neki a gyűrűt, uram, lélegzet nélkül, futva, a szolgálatkészségtől tüzelve.

MÁTYÁS

S ki adta neked?

STÓZIUSZ

E derék kis fiu, uram, ki magát Izének nevezi!

MÁTYÁS

A derék Izé!

SÍÓ

(*Az ablak felé sompolyog.*) Már megint velem van bajuk!

MÁTYÁS

Benigna! (*Halkabban.*) Mit terveztél, mikor nekem adtad a kulcsot? Nos?

BENIGNA

Te mindent tudsz, te mindent látsz, uram — előtted nincs titkom. Együgyűségemben azt terveztem, hogy — hogy — elfogatlak!

MÁTYÁS

Te — engem?

BENIGNA

Megbocsátánál, kegyelmes uram, ha tudnád, hogy szégyelem magam.

MÁTYÁS

Te Hunyadi Mátyást? A gondolat oly szertelen, hogy kacagtató.

BENIGNA

Igen, uram, kacagtató! Kacagj, könyörgöm!

MÁTYÁS

Veled holnap leszámolok, kis felségsértő, ki ócska váradat többre becsülöd királyod becsületénél. Molnár!

KINIZSI

Felséges uram —?

MÁTYÁS

Vésd emlékedbe ezt: a por, amelyből kiemeltelek, por marad — ha elejt a kezem, visszahullsz . . .

KINIZSI

(*Zavartan.*) Igen, uram, így méltóztattál hozzámm szólani ma délután . . .

MÁTYÁS

Még egyebet is mondtam.

KINIZSI

Hogy töltssem egyedül az éjszakát s elmélkedjem a multam s a jövőm felett.

MÁTYÁS

Büntetésül ezt mérem rád: Az éjszakát a zalavári malomban töltöd, multad lealázó emlékei között, amelyekről oly hamar megfeledkeztél.

KINIZSI

(*Búsan.*) Úgy lesz, uram!

MÁTYÁS

(*Sióhoz.*) Hozzámm, fiu!

SIÓ

Nem én voltam! Nem én tettem!

MÁTYÁS

Veszedelmes s terhes e fiu mindent merő arcát-lansága, — azért elrendelem, hogy tegyék zár alá. A tihanyi papok őrizetére bízom, azok szelidítsék meg jószóval vagy virgácsal, míg tisztos s istenfélő ember lesz belőle.

SIÓ

Én nem értem, hogy mit akarnak mindig velem?! Oly ártatlan kis fiu vagyok, — de úgy látom, valaki intrikált ellenem!

MÁTYÁS

Fogjátok el!

SIÓ

(*Fantasztikus gesztussal.*) Szél cimbora, segíts!
(*Szélroham. Az összes gyertyák elalusznak.*)

MÁTYÁS

Azonnal gyere ide! Parancsolom!

SIÓ

(*Az ablak párkányán áll a holdfényben; fület mutat.*) Ezt ni! (*A Balaton felé.*) Fogadj kegyedbe, Balaton, te tenger, sőt ocean! Mit, ocean? Az Atlanti hozzád képest köpőláda!

KINIZSI

Elfogom a vakmerőt!

SIÓ

Vissza, lisztlopó!

KINIZSI

(Dühösen.) Lisztlopó! *(Az ablakhoz rohan.)*

SIÓ

(Kiugrik az ablakon.)

MIND

Leugrott! A mélységbe zuhant!

ISTÓK

Egyszerre

Sió!

PIPACS

Fiam! Édes fiam! *(Az ablakban.)* A vízbe esett! A Balatonba!

STÓZIUSZ

(Pipacshoz.) Se baj! Se baj! Ma éjfélkor kiimádkozzuk a fehér Mágus könyvével!

GUNDA

Hogy vagy, asszonyom?

BENIGNA

Úgy fáj a szívem, mintha a fivérem halt volna meg . . .

Gyorsan

KINIZSI

Felbukkant! Úszik!

PALÓCZI

Vidraként nyílsebesen hasítja a vizet . . .
Ide s tova cikázik . . . Soha ilyet!

Gyorsan { KINIZSI
Egy fehér kigyó tekerődzik a derekára.
— S egy másik a nyakára . . .
STÓZIUSZ
Kigyó? Én inkább asszonyi karnak né-
zem!
KINIZSI
Hogy prűszköl! Küzköd! — Elmerült!

(Kivülről a tó zúgása és sok női hang vidám kó-
rusa hallatszik: „Sió! Hahó! Megjött Sió!”)

MÁTYÁS
Halljátok? Hogy felzúg a tó!

— Fügöny —

NEGVEDIK FELVONÁS.

(A második felvonás diszlete. Éjjel van. A tó fölött a teli hold nagy tányérja. Az ezeréves fa alatt csapravert boros hordó s néhány kupa, — de mindez lópokróccal letakarva. A távoli vár ablakai ki vannak világítva.)

ELSŐ JELENET.

BENIGNA, MOLNÁRNÉ, GUNDA.

BENIGNA

(A szín mögött jobbról.) Molnárné! Hajhó!

MOLNÁRNÉ

(Letakart nagy kossárral jobbról föllép.) Erre, nagyasszonyom!

GUNDA

(Boros korsóval jobbról jön.) Jól megyünk?

MOLNÁRNÉ

A tó partján el se hibázhatjuk a malmot.
Háromszáz lépésünk van még odáig.

*grün
Hdb*

BENIGNA

Jól ismered a járást sötétben!

MOLNÁRNÉ

Eleget jártam itt!

GUNDA

Azért ugy-e, hogy a tücsköket hallgasd? (*Leteszi a korsót a földre.*) Nehéz ez a korsó!

BENIGNA

Te, ha most rajtunk ütne valami zsvány?

MOLNÁRNÉ

Pofon ütöm!

BENIGNA

S ha kisértet jönne?

MOLNÁRNÉ

Azt is pofon ütöm.

BENIGNA

Teremtőm, már jön is valami tolvaj!

MÁSODIK JELENET.

ELŐBBIEK, KINIZSI.

KINIZSI

(*Balról jön.*) Hop? Miféle vadmacska lapul a harasztban?

BENIGNA

(*A nyakába szalad.*) A te hites teleséged!

KINIZSI

Benigna? (*Megcsókolja.*) A malom előtt ülve láttam, hogy valami lidércfény táncol le a vár domb oldalán.

MOLNÁRNÉ

Fáklyánk volt, de elaludt.

BENIGNA

Vacsoráztál, szegény uram?

KINIZSI

Felkutattam az egész malmot, de nem találtam semmit. Pedig oly éhes vagyok, hogy az egérfogóból is kienném a szalonnát!

BENIGNA

Hoztunk hideg kappanyt, őzgerincet és pogácsát.

KINIZSI

Köszönöm, Úristenem, hogy ilyen okos asszonyt adtál nekem!

BENIGNA

(*Főlemeli a korsót és megrázza.*) Hát ez mi? Koty, koty!

KINIZSI

Bor —?

BENIGNA

Százesztendős dörgicsei, még a nagyapám prédálta a tihanyi papoktól, mikor kirabolta a mostorukat.

KINIZSI

Óh, áldott emlékü ős! Pompás nászlakománk lesz!

BENIGNA

(*Megszeppen.*) Nászlakoma —? Hát még mi!? Fogd az elemózsíadat — én visszamegyek a molnárnéval s Gundával.

KINIZSI

A molnárné s Gunda mehet — te nem! Te hitestársam vagy s a pap megmondta: az asszony kövesse az urát!

BENIGNA

A malomba? Azt nem mondta! (*Birkóznak.*) Eressz, te medve — én úri asszony vagyok!

KINIZSI

Csókolom az úri szádat!

BENIGNA

Molnárné, segíts! Gunda!

MOLNÁRNÉ

Hisz úgyse mondod komolyan, lelkem nagy-asszonyom!

BENIGNA

(*Méltósággal.*) Eressz, te nem tudod, hogy ki vagyok! Én a horvát bán leánya vagyok! Ha erőszakoskodol, nem megyek. Én csak úgy megyek, ha akarok. Hanem most akarok. Fogd a kosarat. (*Fölv teszi a korsót.*)

KINIZSI

(*Kosárral a karján.*) Jól fölszerelve, neki indulunk az élet küzdelmének.

BENIGNA

Gunda, ha fecsegsz, jaj a kontyodnak! S te molnárné inkább kavicsot őrlj a malmodon, sem-hogy elárulj egy mukkanással!

MOLNÁRNÉ

Ha kérdik a várban, hogy hol a földesasszony, azt mondjuk: az özvegyi kamarájában imádkozik.

BENIGNA

Psz! Valaki énekel a berekben!

GUNDA

Részeg ma az egész Balaton.

KINIZSI

Gyere, te imádságos özvegyem! (*Benignával balra el.*)

MOLNÁRNÉ

(*Utánuk néz.*) Haj, és én váratom a szegény uramat! (*Gundával jobbra elsiet.*)

HARMADIK JELENET.

ISTÓK, PIPACS, STÓZIUSZ, VÁRNAGY.

(*Balról jönnek az erdőből, közbe halk kórusban éneklük: „Csupor Miklós vajda, jó vajda lett volna stb.” Istók égő fáklyát hoz a kezében; Pipacsnál tárogató síp van; Stóziusznál könyv; a várnagynál ezüst szálakból kötött pendely-háló. A férfiak kissé borosak, de egyikük sem részeg.*)

ISTÓK

(*Megbotlik.*) Hop! — itt gyöker van!

Handwritten notes:
fáklya
lejtől
szálakból
pendely-háló
stb.

PIPACS

(Megbotlik.) Az ám!

STÓZIUSZ

(Botlik.) Ita profecto!

VÁRNAGY

(Botlik.) Vigyázni, urak!

STÓZIUSZ

Itt az ezeréves fa! Ergo helyben volnánk, vagy helyesebben szólva: megérkeztünk . . . Mind együtt vagyunk, urak?

VÁRNAGY

Ti hárman itt vagytok és én veletek vagyok! Ez azt jelenti, hogy én máma házasodtam meg és mégis azt teszem, ami nekem tetszik. *(Énekel.)*

Csupor Miklós vajda, jó vajda lett volna —

STÓZIUSZ

Csend, urak, mi komoly munka előtt állunk.

VÁRNAGY

(A hordóról leveszi a pokrócot.) Kuk, Pipacs-koma, kuk!

PIPACS

(Örömeiben leguggol.) Ohohó!

VÁRNAGY

Ezt a hordó újbort megmentettem a király cizmaszártorku csatlósai elől s idehozattam . . . *(Megkopogtatja.)* Kop, kop! Jó estét, újbort urfi!

PIPACS

Fogadj a kegyeidbe, úrli — én meg befogadlak a bendőmbé! *(A kupákba tölt.)*

(Mind a hordó körül letelepednek. Istók a fáklyát két fadg közé tűzi.)

STÓZIUSZ

(A könyvben lapozva.) Itt van! Figyeljete urak! „Hogyan lehet a kapzsi sellők furfangján túljárni, őket a vízből kiimádkozni és jámbor békóba verni.“

VÁRNAGY

(Pipacshoz.) Ezt vedd az eszed bunkójára, mert ez a balta nyele! Aki békóba tudja őket verni úgy, hogy meg legyenek békózva, az megtette azt, amit tehetett . . . *(Énekel.)*

Csupor Miklós vajda, jó vajda lett volna.

STÓZIUSZ

Csitt, urak! *(Olvas.)* „és Isten szent nevében az elsüllyedt kincs item a vízbefulladt gyerek holttestének kiváltására szorítani . . .“

PIPACS

(Elérzékenyedve.) Sohasem lesz többet olyan nevelőfiam! Az úristennek udvari bolondra volt szüksége, azért szólította magához. *(Istókhoz.)* Adj egy kortyot, úrli!

STÓZIUSZ

(*Pipacshoz.*) Elhoztad a sípodat? A sípra azért van szükségünk, mert a hangjától quasi elkótyagosodik a vízi szellem. Mert notandum esse: a viziszellem úgy kedveli a muzsikát, miként az oktan állat is, teszem a púpos teve vagy az egyszarvu, amelyekről Plinius ír.

VÁRNAGY

Nekem mondd? Hát ki esméri úgy a szellemek dolgát, mint én? Mikor a tapolcai várban laktam, minden éjjel tucatszámra röpködtek az ágyam körül. Ha akartam volna, annyit foghattam volna, amennyit akartam volna. Esős időben még többet is.

ISTÓK

És nem fogtál egyet se?

VÁRNAGY

Hát mit csináljak én a szellemmel? Minek az katonaembernek?

STÓZIUSZ

(*Istókhöz.*) Nézd meg fiam, elhagyta-e már a méla Luna ezüst fürdőkádját — recte: hol áll a hold?

ISTÓK

Benigna vára fölött áll és óriás glóriát rajzol a tornya fölé.

PIPACS

Olyan vemhes volt az este, mintha meg akarna borjazni egy új nappal.

VÁRNAGY

Én utálok azt a gyáva égitököt, mert nem visel sarkantyút. Csillagszőnyegen oson és bekandikál minden ablakon . . . S ha csokolóznak odabenn, akkor sárgaságba esik a pimasz.

STÓZIUSZ

(*Várnagyhoz.*) Ha sikerült imádságom pendelyhálójával sellőt fognunk és kihúztuk a partra, te ragadod meg, várnagy.

VÁRNAGY

De nem ragadom biz én! Nevezz gyáva fajnőknak, ha megragadom csak egy ujjal is!

STÓZIUSZ

Félsz?

VÁRNAGY

Fél az oroszlán a kakastól? Nem! És mért reszket mégis, ha kukorékol a kakas?

STÓZIUSZ

De hiszen Tapolcán megszoktad őket?

VÁRNAGY

Azok száraz szellemek voltak, de a vízi szellemet nem akarta megszokni a hetedik nagyapám se! Utálok, mert nyálkás, kocsonyás, ragadós, mint a varangy . . . Pihá!

STÓZIUSZ

Nézzük a holdat — hodsza a fáklyát! (*A fáklyával keresi a holdat.*) Itt az óra!

VÁRNAGY

Én bizony nem fogom meg keresztény kezemmel! Aki jó keresztény, az igyék egyet!

(Énekelve.)

De a csizmadia, hej a csizmadia
nem varrja hiába —

(Szól.) Bort, kölyök!

ISTÓK

A parasztnak parancsolj, ne nekem. Én nemes ember vagyok!

STÓZIUSZ

(Izgatottan.) Csönd urak — itt a Jácint apó órája! Rejtőzzetek el, urak — te meg, Pipacs, szóltasd meg a sípodat... Hol a könyv? S a szent háló? Ezzel kötözzük meg! Rejtőzzetek el, ti ketten!

VÁRNAGY

Ezt szeretem, mert katonás: elbujni és törtvetni az ellenségnek . . . (Pipacscsal balra el.)

STÓZIUSZ

(Istókhoz.) Fiam, világíts! (Balról elől áll, arccal a Balatonnak. Titokzatos gesztusokkal.) „Péter nevében, Péter és minden szent halászek nevében, kik hálót vetettek s vontak: parancsolom neked, nyílj meg, nyílj meg Balaton . . .“

(Halk zene a szín mögött balról. A tárogató vagy angolkürt régi bús dalt játszik.)

STÓZIUSZ

Nyílj meg, nyílj meg Balaton . . .

(A tó fölzug.)

ISTÓK

(Halkan.) Én félek . . .

STÓZIUSZ

Nyílj meg, nyílj meg, Balaton! (Halkan.)

Megzug a tó — türemlik már a habja . . . Vonul-
junk hátrább! (Istókkal balra el.)

*don't imagine
+ remember your
cousin!*

NEGYEDIK JELENET.

(Erős, lilaszínű holdfény; a zene egyre szól.)

GYÖNGYÖS

(Külép a Balatonból.)

Félve jöttem, mégis jöttem!
Varázslatos bűverő
Kristályfalu kamarámból
Aranyhorgon vont elő.

(Jobbra indul.)

LESENCZE

(Külép a vízből.)

Tajtékfodru nyoszolyámon
Fölviradtam ijedten —
Ki szólít az éjszakában,
Hej, ki zokog idefenn?

(Balra indul.)

GYÖNGYÖS

(Lesenczével összetalálkozva.)

Mi lehet e zengő csuda?

LESENCZE

*(A holdat nézi.)*Hogyha hull a csillagnyáj:
Búsan szól a hold tülökje.

GYÖNGYÖS

(Az erdőt nézi.)

Vagy az erdő szíve fáj?

LESENCZE

Persze, hull a lombja már!

GYÖNGYÖS

Persze, véget ért a nyár!

(A tárogató tánczenébe kezd.)

LESENCZE

Húgom, add a kezed szépen!

GYÖNGYÖS

Szitakötő! Mit kívánsz?

LESENCZE

Fogy a hold, ha ma nem járjuk,
Mikor lesz már sellőtánc?

ÖTÖDIK JELENET.

ELŐBBIEK, ISTÓK, STÓZIUSZ, VÁRNAGY.

(Hárman óvatosan bejönnek s a baloldalon meglapulva, nézik a táncot)

STÓZIUSZ

Pszt! Pszt!

APRÓD

Most táncra kelnek!

GYÖNGYÖS ÉS LESENCZE

(Lassan körbe lejtve.)

Harmatodat, illatodat
Megízleltük, ezüst éj;
Italod az csupa mámor,
Illatod meg csupa kéj.
Lágyan ringó sellő-táncban
Szívünk, szívünk úgy dobog!
Süt a hold — mi ifjak vagyunk —
Azért vagyunk boldogok.

STÓZIUSZ

(Súgva.) Most elfogom.

VÁRNAGY

Még ne! Még ne!

GYÖNGYÖS

Settenkedve mi közelg ott?
Pillangó vagy éj-bogár?

LESENCZE

Kérdezd meg, hogy jó-e, rossz-e,
Mit kíván és merre jár?

HATODIK JELENET.

ELŐBBIEK, ERDEI TÜNDÉR.

(Sziürke ingecskét visel és bogáncs-koszorút a hajában; sziürke légyszárnya van; mezitláb jön jobbról. Igen alázatosan.)

Kérlek, el ne üzzetek, szép
 Balatoni gyermekek.
 Nem tudom, hogy honnan jöttem,
 Nem tudom, hová megyek.
 Árny vagyok, vagy fény sugarka?
 Tündér? Szellő? Kis virág?
 Nem tudom, csak egyet tudok:
 Élek s élni boldogság.

GYÖNGYÖS

Becsiptél a holdvilágtól?
 Nemtudomka, lejts velem!

LESENCZE

Szép együgyű, libbenj erre —
 Aki szeret: szeretem.

HETEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, BAKONYI TÜNDÉR.

(Nyúlborbe öltözve; hosszufülű nyúlfej-sisakkal. Szökdelve jön jobbról.)

Élvezet így egy bokorban
 Látni három istennőt:
 Egy se rücskös, egy se pisze,
 Mind a három szépen nőtt.

GYÖNGYÖS

Ez a tündér rangos tündér,
Királyfi vagy más egyéb.

LESENCZE

Gavalléros, nem paraszti!

ERDEI TÜNDÉR

A bundája igen szép.

GYÖNGYÖS

(Bókkal.)

Hogyha tetszünk: táncolj velünk
Nyájasarcu idegen.

BAKONYI TÜNDÉR

Esküszöm a holdvilágra:
Boldog vagyok végtelen.

(Bemutatkozva.)

Király vagyok a Bakonyban
S birodalmam völgyein,
Új divatos táncat járnak
Szöcskelábu hölgyeim.

(Táncol.)

Egyszer erre — egyszer arra —
Hop! egy kecses nyúlgrás,
Perdülj egyet, fordulj egyet —
A Bakonyban így szokás.

MIND A NÉGYEN

(Táncolva.)

Egyszer erre — egyszer arra —
Hop! egy kecses nyúlgrás,
Perdülj egyet, fordulj egyet,
A Bakonyban így szokás.

STÓZIUSZ

(*Mialatt még táncolnak.*) Most! Most! Itt a pillanat... Ti szent halászok segítsetek! (*Előre rohan.*) Hahó!

(*Várnagy és Istók balról állanak s az öklüket rázzák a sellők felé. A hold hirtelen elsötétedik, a zene elhallgat. Az Erdei tündér és a Bakonyi tündér eltűnnek jobbra s balra az erdőben. Gyöngyös visítva a tóba menekül, hol elmerül. Lesencze az útját álló Stóziusz elől az előtérbe fut, majd a Balaton felé igyekezve, jobbra-balra kering. Stóziusz végre elcsúpi.*)

STÓZIUSZ

(*Átölelve Lesenczét fölemeli.*) Megvagy, — átkozott lidérc!

LESENCZE

Balaton, segíts!

(*Dörgés. Hullámvás. A Balatonból tüzesszemű sárkány bukkan fel.*)

STÓZIUSZ

A könyvet! Hamar a könyvet!

NYOLCADIK JELENET.

STÓZIUSZ, LESENCZE, VÁRNAGY, ISTÓK ÉS PIPACS.

(*Pipacs berohan balról a könyvvel s a könyvet a Balaton felé tartja.*)

(*Csend. A sárkány eltűnik. Holdvilág.*)

PIPACS

Fogod?

STÓZIUSZ

Fogom! Hamar a szentelt hálót!

PIPACS

Itt van! Itt van!

VÁRNAGY

Vigyázz — megkarmol!

ISTÓK

Megharap!

(Stóziusz a földre teszi Lesenczét, Pipacs pedig leborítja a hálóval. Lesencze megriadtan, dacosan és félénken ül.)

STÓZIUSZ

Most nem szabadulhat már! Érzed a hatalmam, te holdvilág-boszorkánya?

PIPACS

Te gyerekrabló!

VÁRNAGY

Te vizipoloska!

PIPACS

Hová tetted a fiamat, te égetni való?

STÓZIUSZ

Silentium, urak! Tudd meg, te, akinek a nevét nem tudom — *(a Balaton felé fordul)* és

tudd meg te is, kinek a Balaton vize engedelmeskedik: hogy ki kell adnod Kopány vezér elsüllyedt kincsét s a fiu testét, ki ma veszett a vízbe. Ha kiadod, ami nem a tiéd, visszakapod azt (*Lesenczére mutat*) ami a tiéd . . .

(*Balaton király hangja: „Esküdjél meg!”*)

STÓZIUSZ

(*Megszeppenve hátrál.*) A hárommegy istenre esküszöm!

(*Hullám csapódik a partnak. Egy kagylóval, hinárral és iszappal benőtt födeles nagy rézüst áll a parton.*)

VÁRNAGY

Valamit kivetett! Hozzátok el — én majd addig vigyázok a boszorkányra . . .

STÓZIUSZ ÉS PIPACS

(*Előhozzák az üstöt.*)

VÁRNAGY

Az üstök ükapósa!

PIPACS

A kazánkovácsnak, ki ezt kalapálta, már a hetedik unokája is por s hamu.

STÓZIUSZ

(*Leveszi az üst tetejét. A belsőből vörös fény dereng elő.*) Jézus, Mária Szent József! Mennyi aranymarha!

PIPACS

Hogy kacag, hogy sikong, hogy örül az isten-
adta arany!

STÓZIUSZ

Kopány vezér kincse! Kannák, tálak, egy
buzogány — és minden aranyból való!

PIPACS

Gyöngyök — mindegyik akkora, mint a galamb-
tojás!

STÓZIUSZ

Szűz Mária irgalmaz! Mekkora kárbunkulusok
— nézd, hogy világítanak az éjben!

VÁRNAGY

Osztozzunk meg rajta!

STÓZIUSZ

Ne — ne nyúlj hozzá! István király átka
van rajta e kincsen s az átok beveszi magát a
kezedbe, mint a bélpoklosság... Majd elvisszük a
tihanyi papoknak, azok misét mondanak fölötte s
leimádkozzák az átkot.

PIPACS

No hiszen, szépen meg is vámolják!

STÓZIUSZ

Jut és marad elég. Egyetlen kárbunkulus
elég arra, hogy kifizessd a hány vár van a Balaton

körül, földestül, jobbágyastul . . . Urrá tesz engem, téged, őt . . .

ISTÓK

És engem nem?

PIPACS

Egy süveg gyöngyöt adhatunk a gyerekek is.

STÓZIUSZ

Hogyne!

PIPACS

De hol a fiam! Hol a fiam teste?

STÓZIUSZ

Azt is megkapjuk, de csak szürkületkor. A vízi sellők nem merik megbántani a Hold asszonyát; amíg süt a hold, nem úsztatnak holttestet.

VÁRNAGY

(*A hordó mellé ül és iszik.*) Lelkemre mondom, ez a csudák éjszakája! Olyan csuda-könnyű a testem, olyan ihajos, csuhajos a lelkem — huj, huj!

STÓZIUSZ

(*Nevetve.*) Nem bír el semmit! Már is részeg!
(*Iszik.*)

PIPACS

Ti urak, ti urak! Hát bizonyos, hogy nem álmodom? Bizonyos, hogy vízi leány a vízi leány és kincs a kincs?

STÓZIUSZ

(*Nevet.*) Nem bír el semmit! Ő is részeg!

KILENCEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, GYÖNGYÖS, VIZI EMBEREK ÉS ASSZONYOK.

(Gyöngyös kijön a vízből, Lesencze mellé oson és hozzátelepedik. A Balatonból kíváncsi sellők és vízi emberek csoportja emelkedik ki.)

PIPACS

Hopp, megálljunk, urak! Vagy részegek vagyunk, vagy józanak vagyunk! Az imént még egy fehércseléd volt ott, most már ketten vannak! Szólj és beszélj: ketten vagy, vagy egyen vagytok? Mert vagy részeg az ember, vagy józan!

STÓZIUSZ

(Nevet.) Valde bene! Ő már duplán lát!

(A továbbiak alatt vízi emberek és asszonyok, az utóbbiak közül néhányan gyerekekkel, mind nagyobb számmal előszállingóznak a vízből s a mulatókat mereven és komolyan nézve, körbe ülnek, guggolnak és állanak.)

VÁRNAGY

Ha én vízi sellő volnék, akkor kikeresztelném és tisztességes emberré lennék... Ki kell keresztelkedni! Mert, hölgyeim és uraim, mi mind egy haza gyermekei vagyunk — és akár vízen, akár szárazon: éljen Mátyás király!

STÓZIUSZ

Ismertem egyszer egy mátyásmadarat, az azt tudta mondani: Rárákatom!

PIPACS

De kérlek alássan mondjátok, hogy mit akartok? Most már hárman vannak — kilencen — tizen... Stóziusz mester, szólj és felelj: hány sellőt fogtunk mi?

STÓZIUSZ

Rá-rakatom! Hehe!

VÁRNAGY

(*A sellőkhöz.*) Eszem a lelketeket — tubi, tubi — csak röpdössetek rakásra! Pipacs, dobj nekik egy kis tiszta buzát! Száz sellőt fogtunk máma!

PIPACS

Meglátod: egyet se fogtunk!

VÁRNAGY

Hé, kölyök, bort!

ISTÓK

A parasztnak parancsolj! Én nemes ember vagyok!

VÁRNAGY

Bik-mag, — félig nyúzott kecskebak van a címeredben...

ISTÓK

Várj még egypár esztendő, akkor gyűrűt huzok az orrodba és pénzért mutogatlak a vásáron.

PIPACS

Hát sohse szűnik meg a vizsály e hazában?
Mért bántja a magyar a magyart? Urak — fogadjuk meg e szent órában, hogy testvérek leszünk!

STÓZIUSZ

(*Várnagyhoz.*) Testvér, csókolj meg!

PIPACS

Óh, be szép! Beh szép! Ha megtudná Mátyás király, hogy a népei hogy szeretik egymást: sírva fakadna örömében! (*Sírva fakad.*)

~~(A Balatonból tüzes szemű szörnyetegek merülnek fel.)~~

VÁRNAGY

Igyuk meg a barátság poharát, — (*a szörnyetegekhez*) kuk, öregek — ti is igyatok!

PIPACS

(*Érzékenyen.*) Várnagy, — ne sértegesd őket! Hiszen ők nagyon jó szörnyetegek! A becsületemre mondom: nagyon jó szörnyetegek!

VÁRNAGY

A pofájuk ocsmány, — de a pofa mellékes, fő a jó szív. Éljenek a mi szeretve tisztelt szörnyetegeink!

PIPACS

(Énekel.)

Pajtás, ez aztán a nóta,
 Pajtás, ez oszt' az ital —
 Ez a pajtás nékem lelki jó pajtásom,
 Ez a pajtás vélem él és hal.

MIND

Pajtás, hogyha engem kedvelsz,
 Idd meg, pajtás e pohárt —
 Egy-két-három kupa bor a
 Jó pajtásért meg nem árt!

(A Balatonból egész zenekar kíséri a nótát. Mikor elvégezték, a zene megismétli a refrént.)

PIPACS

Ki muzsikál itt?

VÁRNAGY

A balatoni cigánybanda.

STÓZIUSZ

Ácsi! *(A zene elhallgat.)* No most! *(Zene-kísérettel énekelnek. A vízi manók és szörnyetegek komolyan és némán nézik őket.)*

VÁRNAGY

(Kivesz a rézüstből egy aranytányért és a Balatonba dobja.) Nesze, more, ez a tiéd! *(Pipacs-hoz.)* Ígyál, pajtás!

PIPACS

Nem iszok, én lefekszek! *(Lefekszik a fa alá és elalszik.)*

STÓZIUSZ

(Énekel.)

Immortalis fieret
Ibi manens homo . . .

(A sellőkhöz.) Kérlek, ne forogjatok mindig körbe!

Elszédítenek. — *(Lefekszik.)*

Viae myrrha, cinnamo.

(Elalszik.)

VÁRNAGY

(Felrázza a bóbiskoló Istókot.) Mit? Gyűrűt húzol az orromba és pénzért mutogatsz? Te engem — ? És mint micsodát — he?

ISTÓK

Mint Heródest, aki fél a kisdedtől. Pofon üsselek?

VÁRNAGY

Te engem — ? Huj, vérrel mázoló be az égboltozatot, — piros vérrel! Három napig mindig hajnal lesz! Te félig nyúzott kecskebak.

ISTÓK

Ezért meghalsz! *(Fölkapja a várnagy kardját.)*

VÁRNAGY

(Hátrál.) No, no, no! A kis hörcsög! *(A fa törzse mögé vonul.)*

ISTÓK

(Eldobja a kardot s lefekszik a többiek mellé.)

VÁRNAGY

Ki húz gyűrűt az orromba? He — ? Hát nem én vagyok a várnagy? Mit kerestek itt a várban? Takarodjatok! Mindenki menjen haza! (*Sellők a vízbe vonulnak.*) Miféle rendetlenség ez? (*A vízbe gurítja az üstöt.*) Ezt is hordjátok el! Mindent! (*Lesenczéhez.*) Hát te mit akarsz? (*Letépi róla a hálót.*) Takarodjál! Majd rendet csinálók én itt! (*Utána dobja a nagy könyvet.*) Most pedig lefekszem! Mért olyan alacsony az ágyam? (*Lefekszik.*) Hohó! Ne forogj! (*Elalszik.*)

(*A hold, mialatt a várnagy még beszélt, elsötétedett. A sellők, néma csoportba verődve, egy kevés ideig még láthatók a Balatonban. Azután harmatcseppektől csillogó ködfátyol ereszkedik a tóra, amely mögött a sellők eltűnnek. Pirkadni kezd. Az erdőben fülemile szól, majd rigó. A köd fölemelkedik, a tó hajnali fényben látható. Az egész változás azonban csak néhány másodpercig tart!*)

TIZEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, PALÓCZI ÉS DRÁGFI.

(Jobbról jönnek.)

PALÓCZI

(*Beszéd közben.*) Tegnap még Mátyás diák volt — ma megint tetőtől talpig király. Tegnap

még száz léhaságban gyönyörködött szeszélyes szelleme — ma csupa magasztos méltóság, nemes erő.

DRÁGFI

Valami történhetett!

PALÓCZI

Szünetlen forrong, erjed az ő nagy szelleme — gazdag vetések érnek benne, melyekről csak akkor tud meg valamit a világ, ha óriás aranykazalokba rakta már a termését.

DRÁGFI

Éjfél óta egyre vágatnak a futárok. Hajnalban kilépett királyi sátrából s parancsot adott, hogy szedjék föl a sátorfánkat.

PALÓCZI

S hová megyünk?

DRÁGFI

Egyelőre Somogyba. A délvidék főpapjai és nemesei ott várják fényes díszben, a szélben lengő zászlók alatt. Mondják, ő felsége hadat akar gyűjteni.

PALÓCZI

Lám, nyüzsög már a tó háta száz cifra dereglyétől. A zalai nép mind át akarja kísérni urát Somogyba. Itt jön Mátyás úr!

TIZENEGYEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, MÁTYÁS, URAK, SZOLGÁK.

(Mikor a király fellép, kisért a nap.)

MÁTYÁS

(Királyi díszben jobbról jön.) Hol van Kinizsi?

PALÓCZI

Parancsod szerint a malomban töltötte az éjszakát.

DRÁGFI

S mint mondják, nem egyedül.

MÁTYÁS

(Mosolyogva.) Hallottam! Itt jön másodmagával!

TIZENKETTEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, KINIZSI, BENIGNA.

KINIZSI

(Balról.) Köszöntelek, felséges Uram. Eljöttem, hogy halljam parancsodat.

MÁTYÁS

(Benignához.) Jó reggelt, szép molnárné — nini, lisztes az orrod hegye!

BENIGNA

(Zavartan.) Csak nem —? (Keszkenőjével törülközik.)

MÁTYÁS

Most kísérjetelek át mind Somogyba, ott istenhozzádot mondok nektek.

BENIGNA

(Könyörögve, halkán.) S a váram — kegyelmes királyom?

MÁTYÁS

Nem való ilyen játékszer szeszélyes, szép asszony kezébe. (Körülnéz.) De nem látom hű Istókomat s a bolondot?

PALÓCZI

Itt fekszenek, uram, — velük Stóziusz és a várnagy.

MÁTYÁS

Remélem, élve?

DRÁGFI

Valami horkol bennük — hiszem, hogy az élet. (Költögeti az alvókat.)

PALÓCZI

Egy üres hordó van mellettük, — mint tagló a bikát, úgy leütötte őket az új bor.

STÓZIUSZ, PIPACS, VÁRNAGY, ISTÓK

(*Álomittasan felülnek.*)

STÓZIUSZ

A király?!

MÁTYÁS

Nos, tiszteletreméltó mester, így gyakorlod a szokrateszi erényt?

STÓZIUSZ

Óh romlott kor — óh rothadó erkölcsök!

PIPACS

Óh uram, csuda történt az éjszaka. Egy vízi leányt fogtunk.

STÓZIUSZ

Egyet? Tízet!

VÁRNAGY

Százat! (*Az öklét mutatja.*) Ekkora kárbunkulusokat kaptunk tőlük!

PIPACS

Tüzesszemű sárkányokkal ittuk a barátság poharát . . . (*Körülnéz.*) De nincs már se kincs, se szellem!

STÓZIUSZ

Megcsaltak! Játszottak velünk!

MÁTYÁS

Igen, szellemek játszottak veletek: az új bor duhaj szellemei.

STÓZIUSZ

Esküszöm, uram, a tóban vannak szellemek!

MÁTYÁS

Hegyen, vizen és erdőn vannak kecses, szilaj és elmés szellemek. S aki maga is szellem, az megfogja őket s szelleméletet él velük. De te, derék Stóziusz, te soha sem fogod meg őket. (*Elfordul.*)
Elég az izetlenségből!

TIZENHARMADIK JELENET.

ELŐBBIEK, MOLNÁRNÉ, GUNDA.

MOLNÁRNÉ

(*Jobbról jön, Várnagyhoz.*) Itt vagy, te hires? Részegeskedve töltöd a nászéjszakádat, míg otthon gyászban ül ifju hitvesed?

VÁRNAGY

Psz! Ne a felség előtt!

MOLNÁRNÉ

Hiszen csak gyere haza!

MÁTYÁS

(*Várnagyhoz.*) Te átadod a várat a zalai főispánnak.

BENIGNA

Királyom!

MÁTYÁS

Lisztes a szoknyád, asszonyom!

BENIGNA

(*Megértve a célzást, letérdepel s a kendőjével megtörli Mátyás csizmáját.*) Pókhálós a csizmád, királyom, — alkalmasint tegnap szedted fel, a várom titkos lépcsőjén . . .

MÁTYÁS

(*Fölemeli.*) Kelj fel, bánné asszonyom, már nem vagy lisztes . . . A várad azonban elveszett, Benigna. Ha azt hívéd, molnár, hogy gazdag asszonyt nyertél: csalódtál — Benignának nincs vára. (*Benignához.*) S ha te azt hívéd, hogy szegény úrhoz mentél: csalódtál, Kinizsinek tíz vára van a délvidéken.

KINIZSI, BENIGNA

Uram!

MÁTYÁS

(*Kinizsihez.*) Most repülj Temesbe s állíts vaskerítést a Bánság kertje körül. Minden almáért,

melyet ellop a pogány, egy tar koponyával számolsz be nekem! Dereglyére, urak, Somogy már vár. Isten hozzád Balaton, Isten hozzád szép ősz! Magános szarvas bög a berekben, már hull a lomb és holnap éjjel zuzmarás lesz a haraszt. Kiki szálljon a maga téli fészkébe. Pihenve hallgatjuk a hóvihar üvöltését s ha újra rügy fakad: zászlót bontunk s olyan politikát csinálunk, hogy zúg tőle Európa asszony feje . . . A kezedet, bánné asszonyom!

(Mátyás kezén fogva balra elvezeti Benignát; Kinizsi a nyomukban van, őt követik az urak és szolgák. A kürtök szólnak.)

TIZENNEGYEDIK JELENET.

GYÖNGYÖS, LESENCZE.

GYÖNGYÖS

(Mihelyt Mátyás eltávozott a kíséretével, egy virágággal a kezében kijön a parti nádból és kémkedve körülszaladja a színpadot.) Elmentek.

LESENCZE

(A tóban.) Hahó!

GYÖNGYÖS

(A víz felé.) Jöhetsz!

LESENCZE

(Kidugja fejét a nádkévek közül.) Elmentek?

GYÖNGYÖS

A tavaszig nem jár erre halandó — pagony,
rét, berek mind a miénk!

LESENCZE

(*Virágággal a kezében előrejön.*) Most megint
bizton táncolhatunk a Nádszál kisasszonyokkal és
békén játszhatunk a szelid szarvasünőkkel.

GYÖNGYÖS

Hol késik Sió úrfi?

LESENCZE

A nádasba vonult duzzogva — nagyon meg-
verte a Balaton-király.

GYÖNGYÖS

(*A tóra figyel.*) Nézd! Örvénylik, bugyborékol
a tó tükre — bolyhos fej bukkant föl prűszkölve —

LESENCZE

(*Örömmel.*) Sió! Sió!

TIZENÖTÖDIK JELENET.

ELŐBBIEK, SIÓ.

SIÓ

(*Kedvetlenül partra lép; a hátát fájlalja.*)

GYÖNGYÖS

Hogy vagy, te tolvaj?

LESENCZE

Fáj a hátad, szegény Sió?

GYÖNGYÖS

Nagyon megvert a király?

SIÓ

Az ördög legyen tündér a Balatonban, ha úgy bánnak velem, mint a csizmadia-inassal!

LESENCZE

(*Kezét szeme fölé emelve, kinéz a tóra.*) Nézd a hajót! Hattyúként vonul a víz tükrén!

GYÖNGYÖS

Isten hozzád, Mátyás király!

LESENCZE

(*A virágággal integet.*) Dicsőség kísérjen, te fényes homloku!

GYÖNGYÖS

És szeretet, te édesajku!

SIÓ

(*Jobbról elől áll, a két sellő között; kitekint a tóra és nemes komolysággal szól.*) Királyi sárkány hasítja bíbor szárnyával az arany párát — s mint kákakéve a szélben, meghajlik minden szellem s meghajlik Sió is. Ha léha volt a játék, mit veled üztünk: tudom, nem neheztel érte fölényes szelle-

med. Mert az elme, mely felölel egy világot: egyaránt tud gyönyörködni az oroszlánok viadalában és tud mosolyogni a vízibogarak szeszélyes táncán.

(Mialatt Sió beszél, díszes dereglye vonul balról jobbra a tapon. A dereglyén vannak Mátyás, Benigna, Kinizsi és a király kísérete.)

Bérár

— Fügöny. —

illegit
any, nyál
csinál
Sárga ind.
Háló

Berlini Pár

erdei : oleum talamból (ing)

Harvey: Nádaj Bajon egybörme (Lac)

Pannónia alon tényleg

Béla Kócsk (víg) keltet (Lac)

Italon a Kócsk (on some yes inget)

Út nagy parafát meglegye tényleg

Abban.

~~Abban~~
@

10 1/2 hours Pointe à la Pêche (about 10 1/2)

current

Brake leaf

Rubol

Rubel
which is called bones
should be taken (name) here. called not, called
mister, some called in the hand, some
much more useful.

mine

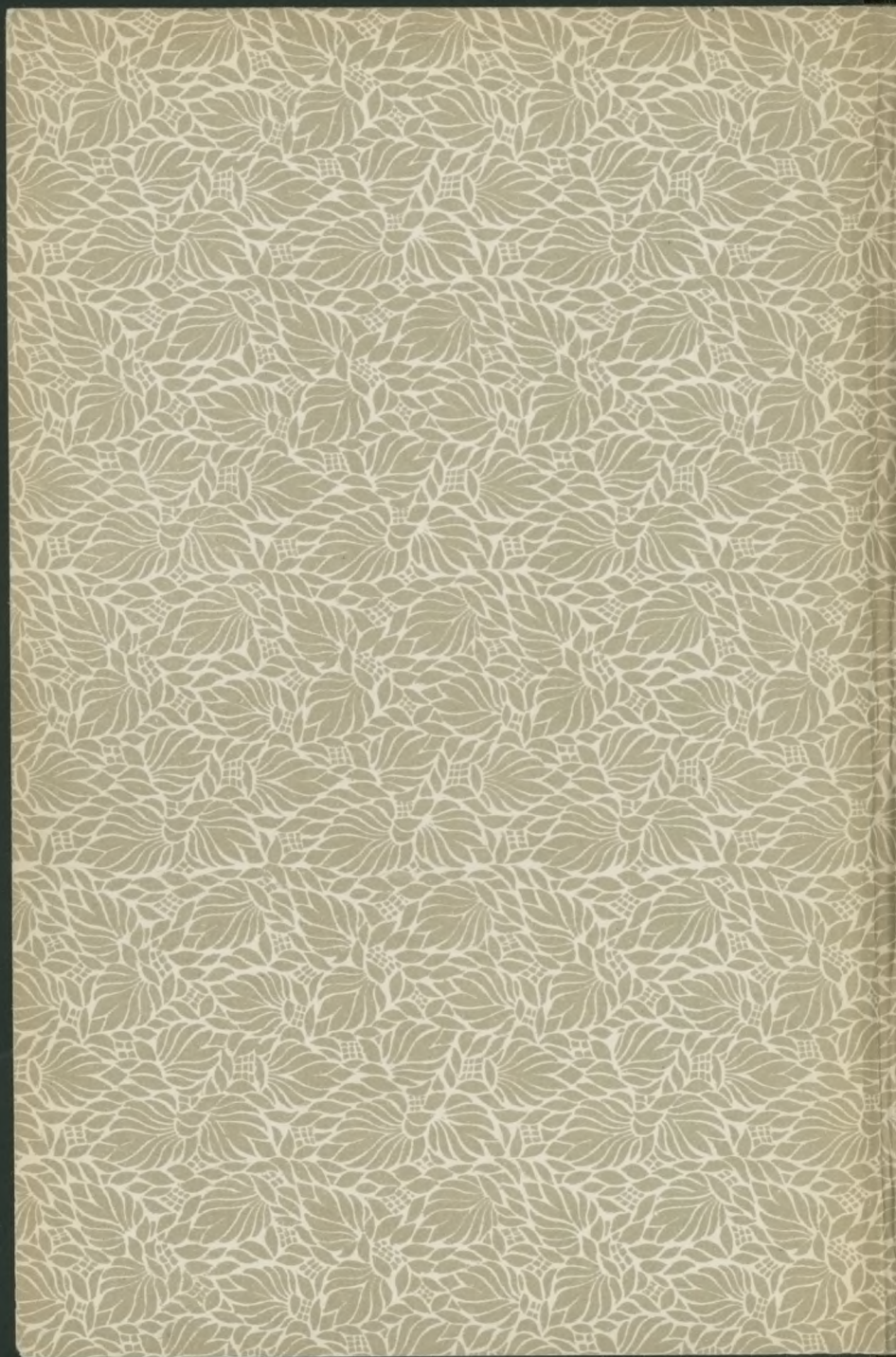
rein. kohlent, ballen

mentes, omes libros in tuncus, Nunti

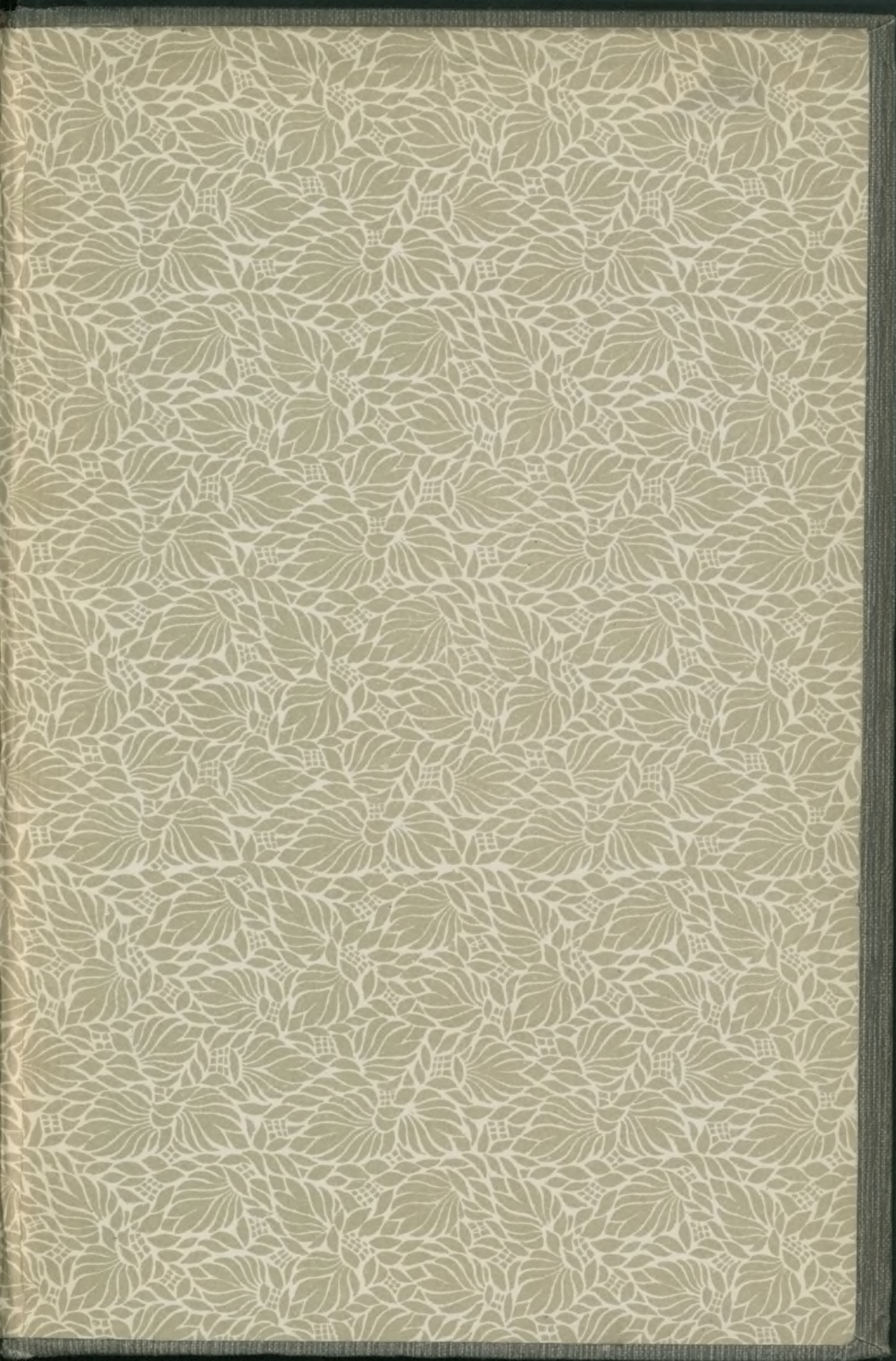
muslin cap.

11585

8

HERCZEN
FERENC

1844
FEBRUARY
20